

viktiga resultat i den avspänningsprocess som ledde fram till den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen i Helsingfors 1975. Kanske väckte denna utveckling alltför stora förhoppningar om samarbete mellan blocken och om gradvisa förbättringar i den mänskliga rättighetssituationen i öststaterna. ESK:s uppföljningskonferens i Belgrad sågs på många håll som ett bakslag.

Förhållandet mellan Förenta staterna och Sovjetunionen präglas ännu i mycket av fruktan och misstro beträffande motpartens avsikter. Besvikelsen över de begränsade framstegen skulle ha varit mindre, om förväntningarna inte hade varit så uppskruvade. Det är dock viktigt att konstatera att avspänningspolitiken fortsätter från mer realistiska utgångspunkter. Det sker i medvetande om att skillnaderna mellan demokratierna i väst och folkdemokratierna i öst sätter gränser för närmandet mellan dessa stater. På svensk sida vill vi bidra till att fördjupa avspänningen och främja ett praktiskt samarbete mellan öst och väst. Det är inte de högstiända deklARATIONERNA, utan den dagliga praktiska samlevnaden och ett framgångsrikt samarbete som främjar ett verkligt ömsesidigt förtroende.

En väsentlig förändring i förhållandet mellan stormakterna har inträtt genom Kinas vänskaps- och fredsavtal med Japan och upprättandet av diplomatiska förbindelser mellan USA och Kina. Vi välkomnar denna utveckling, som gör definitivt slut på isoleringspolitiken gentemot Kina. När Kina nu snabbt öppnar sig, är det en viktig och positiv förändring. Vi tror också att Kinas nya hållning kommer att påskynda landets egen utveckling. Det är givetvis samtidigt angeläget att dessa förändringar inte leder till en skärpning av motsättningarna mellan Kina och Sovjet och en försämring av världsläget. De pågående konflikterna i Indokina väcker härvidlag största oro.

Förhoppningarna från 1975 om en fredlig utveckling i det av krig så länge och så hårt drabbade Indokina har svikits. Åter ser vi på TV-skärmarna kolonner av människor på flykt undan kriget. Åter bryter kriget det fredliga uppbyggnadsarbetet. Orsakerna till stridshandlingarna finns att söka i gamla konflikter mellan Vietnam och Cambodja och mellan Kina och Vietnam. Men dessa konflikter har tillspetsats av motsättningarna mellan Kina och Sovjetunionen.

Den svenska regeringens inställning är klar. Vi tar avstånd från Vietnams militära intervention i Cambodja. Sverige har alltid slagit vakt om små staters nationella oberoende. Vi gjorde det inte minst när det gällde Vietnam självt under den amerikanska interventionen. Att det i Cambodja rört sig om en regim, som gjort sig skyldig till de grövsta kränkningar av de mänskliga rättigheterna, förändrar inte saken. Alla brott mot noninterventionsprincipen utgör ett hot mot de små staternas intressen.

För knappt en månad sedan gick kinesiska styrkor till anfall mot Vietnam. Lika bestämt som vi tagit avstånd från Vietnams intervention i Cambodja har vi vänt oss mot Kinas angrepp på Vietnam. Kina påtog sig ett stort ansvar genom denna handling, som medförde risk för en ytterligare upptrappning med oöverskådliga följder för freden i området och i världen. Vi vädjar till alla

§ 7 Utrikes- och handelspolitisk debatt

Talmanen anmälde att utrikesministern *Hans Blix* och handelsministern *Hadar Cars* nu skulle lämna meddelanden i utrikes- och handelspolitiska frågor.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Allvariga regionala konflikter råder i Indokina. Mellanöstern och södra Afrika, och läget i Iran präglas ännu av oro.

Konflikter nästan var som helst på jorden kan numera innebära risker för världsfreden. Vi ställer särskilda krav på stormakterna och förväntar oss att de skall ta nödvändiga initiativ för att bevara världsfreden. Alla staters öden ligger dock i vågskålen, och alla stater har därför rätt att göra sin stämma hörd. Det gäller även Sverige. Vi har ingen önskan att spela någon roll av världssamvete. Men vår alliansfrihet och utrikespolitiska situation gör det ofta möjligt för oss att utan många sidohänsyn ge vår mening till känna. Den friheten bör vi fortsätta att använda oss av. Vår ställning ger oss ibland också särskilda möjligheter att spela en konstruktiv roll i det internationella samarbetet. Även den möjligheten bör vi fortsätta att ta till vara. Vår utrikespolitik förblir aktiv såväl när det gäller avspänning och nedrustning som när det gäller en ny ekonomisk världsordning och värdet av de mänskliga rättigheterna.

Stormakternas förhållande till varandra har avgörande betydelse för det internationella läget. Konfrontationen under Cubakrisen 1962 skärpte stormakternas insikt om sin förmåga att tillfoga varandra dödliga slag och lade grunden till ett begränsat samarbete mellan dem. Detta samarbete är en nödvändighet för världen. Den heta linjen mellan supermakterna måste ständigt stå öppen för att avvärja kriser och katastrofer.

I början av 1970-talet fanns stora förhoppningar att det begränsade samförståndet mellan supermakterna skulle utvecklas och att spänningen skulle minska. Tysklandsfördragen och det första SALT-avtalet utgjorde

I södra Afrika har de vita minoritsregimerna sökt hejda förändringens vind. Följden kan nu bli att den bryter fram som storm. I Zimbabwekonflikten har Ian Smiths motstånd mot en förhandlingsuppgörelse, som omfattar Patriotiska fronten, lett till en upptrappning av våldet. Bombanfall mot mål i frontstaterna har krävt många offer. Tiotusentals människor har tvungats att ge sig i väg från Zimbabwe till Mozambique, Botswana och Zambia och till flyktinglägrens ofatbara nöd. Vårt humanitära bistånd till dessa länder och till Patriotiska fronten är ett självklart uttryck för vår solidaritet med människor i nöd.

I Namibia har Sydafrika förhalat och försvårat en FN-kontrollerad övergång till majoritetsstyre. Sydafrika säger sig godta en FN-närvaro, men ställer samtidigt krav som ger oss skäl att misstro dess avsikter. Det vore tragiskt om man inte efter det långvariga arbetet nu skulle kunna få till stånd en fredlig lösning. Sverige stöder helhjärtat generalsekreterarens ansträngningar och står berett att bidra till en FN-insats i Namibia.

Ingenting tyder på att apartheidregimen i Sydafrika är villig att minska rasförtrycket. De vitas privilegier erhålls alltjämt till priset av de svartas förödmjukelser. Det internationella samfundet har i årionden sökt förmå Sydafrikas nationalister att ta sitt förnuft till fänga och avskaffa apartheidsystemet. Det har skett för döva öron. Ekonomisk egoism och religiösa fördomar har förenats i en politisk dogm, som inte låter sig påverkas av sakskalet. Det är nu det internationella samfundets skyldighet att sätta Sydafrika under ökat tryck. Här har de stater som betyder mest för Sydafrikas ekonomi ett särskilt ansvar. De borde åtminstone vara redo att avstå från att tillföra Sydafrikas ekonomi nya resurser. Detta är också FN:s generalförsamlings mening. På svenskt förslag har med överväldigande majoritet antagits en resolution, som uppmanar säkerhetsrådet att överväga stopp för utländska nyinvesteringar i Sydafrika. Den svenska regeringen handlar i resolutionens anda, då den förelägger väriksdagen förslag till lag om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia.

Det är angeläget att även andra praktiska åtgärder övervägs. Ett internationellt symposium här i Stockholm diskuterade i går medel som bör användas i kampen mot apartheid. Vi anser det också vara vår skyldighet att utvidga det humanitära stödet till apartheidpolitikens offer, liksom till befinnelseförälsarna och de frontstater som är särskilt utsatta för följderna av Sydafrikas politik.

Herr talman! Skilda konflikter har här berörts, där stormaktsintressen skär sig eller där riskerna för en urladdning är särskilt stora. Det område där militärallianserna står direkt mot varandra, där vi långa tider sett stark spänning och där vapenarsenalerna är som störst, Europa, visar en väsentligt lugnare bild.

Vårt nordiska närområde har under hela efterkrigstiden kunnat hållas utanför de spänningar som kännetecknat det övriga Europa. De nordiska ländernas hållning har bidragit till en säkerhetspolitisk stabilitet, vilken ofta kallats den nordiska balansen. Det är en helhet som bygger på de skilda lösningar som de nordiska länderna har valt för att trygga sin säkerhet. Ett

parter att söka lösa motsättningarna med fredliga medel, eventuellt under den medverkan av internationella organ som kan behövas och vara möjliga.

Mellan de båda koreanska staterna har tagits vissa kontakter. Vi har anledning att välkomna alla initiativ som syftar till att minska den starka spänningen i Korea.

Folkresningen i Iran, som ledde till schahens fall, visade hur misskrediterad regimen hade blivit. Kraven på demokrati, respekt för mänskliga rättigheter och en utvecklingspolitik grundad på ekonomisk och social rättvisa har haft vårt självklara stöd. Man löser emellertid inte problemen endast genom att avlägsna en förhatlig regim. Grupper med mycket skilda politiska mål har varit eniga i sitt motstånd mot schahen, men inte i mycket annat. Det gäller nu för de nya makthavarna att positivt ta till vara de krafter som frigjorts genom resningen och föra en i verklig mening framstegsvänlig politik. Det gäller också att hävda respekten för de mänskliga rättigheterna. De rapporter som når oss från dagens Iran inger härvidlag allvarlig oro.

Krisen i Iran visar med smärtsam tydlighet hur sårbara de västliga industriländerna är på grund av sitt stora oljeberoende. Om tillförseln stoppas från ett viktigt producentland, kan allvarliga störningar uppstå i våra samhällen. Krisen i Iran ger därför en påminnelse – om någon behöver den – om att Sveriges oljeberoende måste minskas.

Herr talman! Mötet i Camp David för ett halvt år sedan väckte förhoppningar om en fredlig lösning av den långvariga konflikten i Mellanöstern. Dessa har ännu inte infriats. Nya svårigheter har gång efter annan fått förhandlingarna att köra fast. President Carters resa till Kairo och Jerusalem har emellertid gett oss nytt hopp om att ett första steg snart skall kunna tas mot en allomfattande och varaktig lösning av Mellanösternfrågan.

Säkerhetsrådets båda resolutioner 242 och 338 måste föbli grundvalarna för en sådan lösning. Israel och alla andra stater i området har rätt till existens och integritet inom säkra och erkända gränser. De principer som fastlagts av säkerhetsrådet måste kompletteras med ett erkännande av det palestinska folkets legitima nationella rättigheter. Dessa inbegriper rätten att ge uttryck åt sin nationella identitet inom ramen för en egen statsbildning, som lever i fred med Israel. Det palestinska folkets erkännande av Israels rätt till existens, liksom Israels erkännande av Palestinaarabernas rätt till självbestämmande, måste enligt vårt synsätt ingå i en uppgörelse.

Palestinaaraberna måste ges möjlighet att medverka i en uppgörelse som rör deras egen framtid och vars förpliktelser de skall uppfylla. Att vi konstaterar att PLO är den mest representativa talesmannen för Palestinaaraberna innebär givetvis inte att vi godtar organisationens alla politiska mål och medel.

Det är väsentligt att alla parter i konflikten i nuvarande förhandlingarna i kritiska läge visar återhållsamhet. De stater och organisationer som motsätter sig fredsanssträngningarna tar på sig ett tungt ansvar om utvecklingen i stället åter skulle gå mot krig. Betydande hinder återstår på vägen mot en verklig fred. Ett av dessa är den israeliska bosättningspolitiken. Vi uppmanar enträget Israel att ompröva denna politik.

Europa att avspänningsprocessen finner nya uttryck och att uppföljningsmötet i Madrid i november 1980 blir en framgång.

Vi kommer att i samarbete med andra länder söka finna realistiska vägar att vidareutveckla Helsingforsdokumentets principer, så att de konkreta förslag som presenteras i Madrid har möjlighet att vinna samfällt godkännande. Det är främst på två områden som Sverige förbereder insatser. Det ena gäller förtrouddskapande åtgärder för att minska den militära spänningen i Europa. Det andra gäller gemensamma åtgärder till skydd av vår miljö.

Herr talman! Vår säkerhetspolitik måste i varje skede utformas mot bakgrund av då rådande politiska och militära förhållanden. Det är emellertid en väsentlig uppgift för vår utrikespolitik att söka förändra dessa förhållanden i fredlig riktning. Sveriges mycket aktiva deltagande i det internationella nedrustningsarbetet är ett sätt att angripa denna uppgift. Vi medverkade bl. a. i att utarbeta det långsiktiga handlingsprogram för nedrustningsansträngningarna som antogs vid FN:s generalförsamlings extra möte om nedrustning 1978. Den svenska regeringen har föreslagit olika åtgärder i syfte att främja detta programs genomförande. Vi har pekat på behovet att snabbt få till stånd förhandlingar om den stora grupp kärnvapen som inte omfattas av SALT-förhandlingarna. I denna grupp finns minikärnvapen, neutronbomben och medeldistansrobotar såsom SS-20. Vi har vid höstens generalförsamling också genomdrivit att en särskild FN-studie av kärnvapnen företas.

Det är av största vikt att verkliga framsteg på kärnvapenedrustningens område uppnås mycket snart. Förhandlingarna mellan USA och Sovjetunionen om begränsningar av de strategiska vapnen är långt framskridna. SALT II-avtalet kommer emellertid av allt att döma inte att innehålla några väsentliga reduktioner av de strategiska arsenalerna. Inte heller bromsar det utvecklingen av vapnens prestanda. Vi anser ändå SALT II vara betydelsefullt som ett led i en process. Det måste följas av ett betydligt mer långtgående SALT III-avtal. Detta bör omfatta direkta nedskärningar av arsenalerna och väsentliga begränsningar i den vapenutveckling som nu medför allt större risker inte bara i Europa utan i världen i dess helhet.

Förenta staterna, Sovjetunionen och Storbritannien, som länge förhandlat om ett fullständigt provstopp, har ännu inte framlagt något avtalskast. Detta är nedslående. Det innebär att den kvalitativa kapprustningen kan förtgå ohämrad och riskerar att underminera ansträngningarna att förhindra kärnvapenspridning. Regeringen har i framställningar hos de förhandlande staterna understrukit vikten av att resultat uppnås utan ytterligare dröjsmål. Andra länder har följt vårt exempel.

Kapprustningen innebär inte bara oerhörda risker för hela mänskligheten. Den innebär också ett vanvetligt slöseri med resurser i en värld där miljoner människor svälter. Minskade rustningar skulle kunna öppna betydande möjligheter att överföra resurser från militär till civil verksamhet och från länder till u-länder. Sverige tog därför tillsammans med övriga nordiska länder initiativet till FN-studien om sambandet mellan nedrustning och utveckling. Vi förväntar oss att den skall utmynna i rekommendationer om konkreta åtgärder.

väsentligt element är att omvärlden, inkl. stormakterna, dragit slutsatsen att denna ordning tillgodoser även dess intressen.

Vårt mål är att bevara denna säkerhetspolitiska stabilitet. Den är inte självklar. Förskjutningar i stormaktspolitiken påverkar situationen även i vår del av Europa. Därtill kommer de förändringar som har sin grund i den vapentekniska och i den ekonomiska utvecklingen. Det ligger emellertid i allas intresse att förändringar sker på ett sådant sätt att den nordiska balansen inte rubbas. Alla har därvidlag ett ansvar. Vi kan lämna vårt bidrag genom att med konsekvens och fasthet hävda vår alliansfria politik, syftande till neutralitet i händelse av krig. Denna politik måste stödjas av ett efter våra förhållanden starkt försvar. Vi bör göra detta också i medvetande om att vår politik är av stor betydelse för våra nordiska grannländer, liksom deras politik är för Sverige. Vi vill också verka för att stormakterna visar varsamhet i Nordeuropa. Vi har pekat på riskerna med att kärnvapenbärare av skilda slag stationeras i vår närhet, och vi följer noga den militära utvecklingen på Nordkalotten.

En viktig händelse i europeisk politik blir EG:s utvidgning med tre länder i södra Europa. Grekland har nått långt i sina förhandlingar om ett medlemskap i gemenskapen. Portugal och Spanien beräknas göra sitt inträde i EG under första delen av 1980-talet. När dessa tre länder ansluter sig till gemenskapen, sker det även utifrån en önskan hos dem att ytterligare befästa sina demokratiska styrelseskick. Det är även från vår synpunkt en väsentlig utveckling, att vägen nu synes öppen för dessa länders fulla deltagande i det europeiska samarbetet.

Tillkomsten senare i år av ett direktvalt Europaparlament utgör en annan betydelsefull händelse i det europeiska samarbetet. Det blir världens första mellanstatliga folkrepresentation som tillsätts genom direkta val. Även om Europaparlamentets befogenheter inte väsentligt vidgas, innebär direktvalet att det europeiska samarbetet på ett annat sätt än tidigare kommer att kunna förankras hos folken i medlemsländerna.

När EG utvidgas och Europaparlamentet får en ny karaktär, är det vår förhoppning att de länder som inte sökt medlemskap tillsammans med gemenskapens institutioner fortsatt skall kunna utveckla ett fruktbart samarbete. Det är också angeläget att Europarådet även under de nya förhållandena kan spela en viktig roll i det europeiska samarbetet. Det förutsätter att Europaparlamentet och Europarådsförsamlingen finner kompletterande och inte konkurrerande uppgifter.

I maj firar Europarådet sitt 30-årsjubileum. Organisationen intar i dag en central ställning i samarbetet mellan Europas demokratier, bl. a. beträffande skyddet av de mänskliga rättigheterna samt sociala och kulturella frågor. Europarådet besjöt nyligen på svenskt initiativ att en ministerkonferens om invandrarfrågor skall hållas i Strasbourg 1980. Därmed har rådet vidgat sin verksamhet på ett praktiskt viktigt fält.

Av största vikt för det europeiska samarbetet är uppföljningen av den europeiska säkerhetskonferensen. Efter mötet i Belgrad 1977-1978, som på många håll väckte besvikelse, är det väsentligt för den politiska atmosfären i

En ny nedrustningskommitté, Committee on Disarmament, inledde sitt arbete i januari 1979. Den har fler medlemmar än sin föregångare. Frankrike medverkar, och en plats står öppen för Kina. Det är regeringens förhoppning att kommitténs förändrade sammansättning och arbetsformer skall främja konkreta resultat. Sverige kommer att med oförminskad energi söka bidra med konstruktiva insatser i de många viktiga frågor som kommittén har att behandla.

På ett till nedrustningen gränsande område kan positiva resultat antecknas. Riksdagen har nyligen godkänt två tilläggsprotokoll till 1949 års Genèvekonvention. De nya överenskommelserna innefattar väsentliga förändringar i reglerna om krigföring. Eftersom de av staterna i stor utsträckning antagits enhälligt, bör det finnas goda utsikter att de kommer att respekteras. Ett långvarigt förhandlingsarbete med aktiv svensk medverkan har lett till praktiska resultat i form av regler, som bl. a. strävar ekologisk och elektronisk krigföring och användandet av svält som krigföringsmetod.

Det är regeringens förhoppning att vi i år vidare skall få se resultat av Sveriges och andra länders ansträngningar att begränsa eller förbjuda användningen av särskilt inhumana vapen. Ett avgörande tillfälle till beslut erbjuds vid FN:s vapenkonferens i höst i Genève. Det är vår förhoppning att världens stater då skall ena sig om att ur sina arsenaler utmönstra vapen som napalm, vilka bragt civila och soldater ohögligt lidande, att till civilas skydd inskränka användningen av landminor och att sätta gränser för en teknisk utveckling som ger vanliga handelsvapen en förödande skadeeffekt. Vi har på svensk sida länge spelat en ledande roll i förberedelsearbetet för denna konferens, och vi kommer att göra vårt yttersta för att bidra till dess framgång.

Herr talman! Biståndspolitikerna kommer att ägnas en särskild debatt i riksdagen. Här skall därför endast vissa aspekter av utvecklingssamarbetet beröras.

Utgångspunkten är given. Det är ett moraliskt och politiskt ohållbart tillstånd att en majoritet av världens länder lider av svår fattigdom, medan ett fåtal industrinationer lever i överflöd. Vi vet att u-länderna själva måste dra det tyngsta lasset i utvecklingsansträngningarna. Men vi vet också att i-ländernas bistånd och u-landspolitik har stor betydelse för att underlätta dessa ansträngningar.

Det svenska biståndet har med brett stöd i riksdagen uppnått 1 % av vår bruttonationalprodukt. Det är otvivelaktigt av stor politisk betydelse för nord-sydrelationerna att de industrialiserade staterna i öst och väst visar sin solidaritet med de fattiga länderna genom att snarast öka sin biståndsvolym. Det är nedslående att i-ländernas samlade bistånd f. n. utgör en minskande andel av i-världens produktion i stället för att närma sig det internationellt uppsättlda målet på 0,7 %.

Under den långvariga lågkonjunkturen har man kommit till allt klarare insikt om vilken positiv roll u-länderna spelar som avvärmare av i-världens produktion. Resursöverföringar till u-länderna i form av bistånd, lån, investeringar eller betalning för varor kommer åter till i-världen som

upphandling. Berendet mellan u-länder och i-länder är ömsesidigt. Vi har också börjat klarare inse fördelarna i en internationell arbetsfördelning och handel, som inbegriper u-länderna inte bara som råvaruleverantörer utan också som producenter av färdigvaror.

Viktiga slutsatser måste dras av dessa insikter. Bl. a. måste vår egen långsiktiga u-landspolitik, inkl. industripolitiken, utformas i medvetande om u-ländernas frammarsch som industristater. Vi måste också verka för ökade resursöverföringar till u-länderna. De möjliggör inte bara en snabbare utveckling. De ökar också efterfrågan på våra produkter och tjänster och därmed även sysselsättningen i vårt näringsliv. Det är glädjande att de idéer om ökade resursöverföringar, som bl. a. från svensk sida under det gångna året framförts i internationella fora, nyligen fick starkt gensvar av u-länderna vid ett möte i Arusha i Tanzania.

En ny ekonomisk världsrörning är samlingsnamnet på en rad reformer, som syftar till att på ett rättvisare sätt inlemma u-länderna i världsekonomin och att till deras politiska självständighet foga ett större ekonomiskt oberoende. Sverige har uttalat sin principiella anslutning till dessa tankar.

Från förslagen är emellertid steget långt till praktisk handling. Bristen på framsteg i de internationella förhandlingarna i nord-sydfrågor är påtaglig. Detta är djupt oroande. Desto viktigare är det i detta läge att Sverige tillsammans med de övriga nordiska länderna fortsätter att spela rollen av brobyggare. Det gäller inte minst när vi nu går in i slutskedet av förberedelserna för den femte Världshandelskonferensen, som skall hållas i Manila i maj.

Herr talman! Medan kärnvapensenalet hotar det biologiska livet på jorden med plötslig utsläckning, reser miljöförstöring och resursplundring risken av långsam utplåning. Vår generation måste besinna att världen inte tillhör oss utan vi den och att vi inte får överlämna den förgiftad och utarmad till kommande generationer. Detta kräver kraftfulla åtgärder i de enskilda staterna, men också energiska insatser på det internationella planet.

Ett FN-symposium, som Sverige tagit initiativ till, om sambandet mellan resurser, miljö, befolkning och utveckling planeras äga rum i Stockholm i augusti 1979. Vi hoppas att det skall bidra till att ge oss ett bättre underlag för ställningstaganden till resurs- och miljöfrågorna under 1980- och 1990-talen och särskilt till dessa frågors behandling inom FN:s tredje utvecklingsstrategi. Redan innan fullständiga fakta finns tillgängliga, måste vi dock vidta åtgärder, lokalt och globalt. Nya ansträngningar måste göras för att hejda befolkningsexplosionen. Förnybara resurser som skogar, betesmarker och fiskbestånd måste utnyttjas på ett sätt som garanterar förnyelse och inte förödelse. Icke-förnybara resurser måste utnyttjas utan det slöseri som hittills varit vanligt. Dessa krav måste riktas särskilt till i-länderna, som förbrukar en överväldigande del av världens samlade uttag av råvaror. Utvecklingen av resursnäla teknologier och livsstilar tar lång tid. Sverige har inom FN:s Europakommission, ECE, aktivt bidragit i arbetet på en deklARATION om ökad satsning på utveckling av resurs- och energisnåla teknologier.

Sverige verkar också med kraft inom denna kommission för att en

konvention skall antas om bekämpande av s. k. gränsöverskridande luftföroreningar. Detta är inget akademiskt problem. Det handlar om de svavelföroreningar som faller ned i våra sjöar och skogar. I tusentals sjöar i Sverige är fisklivet utrotat till följd av föroreningar, som till större delen förs in över våra gränser från andra europeiska länder. Sedan vi inlett ett omfattande program för att hålla rent i vårt eget hus, kan vi börja ställa krav på andra att inte smutsa ned och föroda vår miljö. Vi begär därför att en konvention skall slutas, med bindande utfästelser från de europeiska staterna, att bekämpa de gränsöverskridande luftföroreningarna.

Ett annat område där internationella regler krävs för miljöskydd är kärnkraften. Opinionsen i Sverige och flera andra länder har med rätta krävt garantier för att avfallslagring, utsläpp, fysiskt skydd av klyvbart material m. m. skall vara sådant att full trygghet mot skador finns både nu och i framtiden. Dessa frågor berör inte bara staterna var och en för sig, utan har också betydelse över gränserna. Vi behöver tryggande normer, som respekteras av alla stater, både i deras program för kärnkraftens fredliga utnyttjande och – inte minst – av kärnvapenstaterna i deras militära program. Dessa frågor har av regeringen redan förts fram för diskussion på det internationella planet och kommer att drivas vidare.

Herr talman! Arbetet på en ny ekonomisk världsordning, på ökade resursöverföringar till u-länderna, på reformer för resurssnåla tekniker, på regler mot gränsöverskridande luftföroreningar och på säkerhetsnormer i samband med kärnkraftens utnyttjande ingår i den internationella vardagsreformismen. Det gäller här ett praktiskt viktigt, men inte så löjnenfallande, internationellt samarbete. Det pågår alla dagar året runt och bör kanske inge oss de största förhoppningarna om en på sikt mer fredligt samarbetande värld.

Till den internationella vardagsreformismen kan man också hänföra arbetet på att främja respekten för mänskliga rättigheter. Efter nazipokens obeskrivliga grymheter och judeförföljelser kände man i FN behovet av en världssamfundets gemensamma förklaring om de mänskliga rättigheterna. Denna deklaration, som antogs för drygt 30 år sedan, har haft och har en oerhörd politisk genomslagskraft och har bildat underlag för ett omfattande arbete på konventioner och särskilda regler till skydd för utsatta grupper av människor. De rättigheter den proklamerar kan förefalla oss självklara. Att den ständigt återopas visar dess värre att respekten för dessa rättigheter ingalunda är självfallen.

Överträdelserna är otaliga. Vi får inte förtrotas i att påtala förtrycket i Chile, rättslösheten i Argentina, slaveriet i Ekvatorialguinea, polisterroren i Sydafrika, massmördandet i Uganda, förtrycket av olikriktande i öststaterna eller diskrimineringen av judar och andra minoritetsgrupper på många håll. Vi får inte heller förtrotas i ansträngningarna att inrätta internationella organ, där brott mot de mänskliga rättigheterna kan granskas och brännmärkas. Skyddet av människan är en angelägenhet för hela det internationella samfundet. Alla våra ansträngningar på det internationella planet går ut på att

skapa en människovänligare värld. I en sådan värld krävs inte bara fred och bröd utan också rätt.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Världen står med all sannolikhet inför ett oroligt årtionde, präglad av kriser, konflikter och förändringar. Vi upplever detta med särskild skärpa i den tredje världen, men även vår egen kontinent och dess ekonomiska och politiska system utsätts för svåra prövningar. Vi kan redan nu skönja hur utvecklingen i olika världsdelar tycks stå på tröskeln till något nytt och kanske avgörande. Det är en utveckling som drivs framåt av sociala och politiska krafter inom nationerna, i kapprustningens och den globala obalansens slagskugga.

Problemen är mycket speciella för vår tid, men många har sina rötter i det förlutna och vi gör klokt i att dra upp handlingslinjerna för framtiden i ett historiskt perspektiv.

Det är nu 50 år sedan den stora depressionen bröt ut. De kriser och motsättningar som följde i börskraschens spår ledde tio år senare till det andra världskrigets utbrott.

Världen fick erfara att ekonomisk kris och politisk polarisering kan utlösa stor krig. Den erfarenheten borde ha lärt världens nationer att gripa sig an med sina egna och gemensamma ödesfrågor med större målmiddvetenhet och politisk vilja än som i dag är fallet.

Ty utvecklingen är i sanning oroande. Asien har åter blivit en arena för motsattniga stormaktsintressen, som underblåser historiska och lokala konflikter. Afrikas naturtillgångar och strategiska betydelse lockar stormakter till ökad inblandning, ofta mot afrikanernas vilja. Och i södra Afrika framhärdar de vita minoritetsregimerna med sitt förtryck och sin rasförhållning.

I latinamerikanska länder förkvävs folkmajoriteten av militärjuntor, medan de få nya demokratierna i området upplever ekonomisk kris och destabilisering. För Sveriges del måste det vara ett oefterväntligt villkor att vi ger de demokratiska och nationella krafterna vårt stöd.

Den permanenta oron i Mellersta Östern har genom den iranska revolutionen dramatiskt och plötsligt utvidgats till att omfatta hela Västasien. Jag har med stor spänning följt de senaste dagarnas förhandlingar. Än är väl läget oklart, men ett fredsavtal mellan Egypten och Israel måste välkomnas. Det skulle bidra till att minska spänningen i området och vara ett väsentligt inslag i en allomfattande fredsbyggörelse i Mellanöstern. I en sådan måste också ingå att det palestinska folkets nationella rättigheter tillgodoses.

I vår egen världsdel består den djupa ekonomiska krisen med alla dess förödande politiska återverkningar. I Västeuropa prövas solidariteten och hållfastheten i vårt demokratiska system. I Östeuropa ger just avsaknaden av demokratiska, vitala institutioner den ekonomiska krisen skarpa politiska övertoner.

Herr talman! Socialdemokratiska riksdagsledamöter kommer i debatten att ta upp bl. a. de frågor som jag här mera rubrikmässigt berört. Sven Andersson

Vietnams sak och som hoppats att fördrivningen av amerikanerna skulle betyda fred och samarbete inom regionen. Andra har i stället tagit tillfället i akt att åter misstänkliggöra solidariteten med frihetskampen i den tredje världen. Dessa är de oförbättrliga. En svensk partiledare hävdade nyligen att han "fått rätt". År 1972 hävdade han att USA bombade för fredens skull. Och han sade att USA var i Vietnam för att hävda demokratiska principer.

Inför dessa angrepp finns det skäl att slå fast, klart och entydigt: Det var riktigt att stödja Vietnams kamp för nationellt oberoende. Varje folk har rätt att självt få forma sin framtid. Nationellt oberoende är en förutsättning för en varaktig fred i världen och för att nå social rättvisa och en demokratisk utveckling. Därför stödjer svensk socialdemokrati frigörelsekampen i tredje världen. Och därför stödde vi Vietnams kamp för nationell självständighet.

Att försvara rätten till oberoende utesluter naturligtvis inte att vi kan kritisera landets samhällssystem och ta avstånd från vad det företar sig efter självständigheten. Inför den situation som nu råder i Indokina finns det skäl att än en gång erinra om stormakternas inblandning i området och de tragiska konsekvenser detta haft. USA-invasionen i Cambodja 1970 fick ödesdigra följder för det landet och för hela regionen. Prins Sihanouks regering, som genom sin neutralitetspolitik bidrog till att upprätthålla en ömtålig balans i området, störtades. Efter det brast också den nationella och sociala sammanhållningen i landet. Så banades väg för de röda khmerernas maktövertagande.

Bakom konflikten mellan Vietnam och Cambodja ligger de historiska motsättningarna mellan folken i Indokina. Det förekom obestridligen gränskränkningar från Pol Pot-regimens sida. Denna regim var säkert förhatlig för befolkningen, och urvecklingen har visat att Vietnams farhågor för en kinesisk knipång inte var rena fantasifoster. Men en invasion i ett annat land kan inte rättfärdigas. Vi måste klart ta avstånd från den vietnamsiska inmarschen. Vietnam måste dra tillbaka sina trupper från Cambodja.

Under en rundresa i USA i början av året talade vice premiärminister Deng Xiaoping om behovet av att straffa Vietnam. Efter hemkomsten utsände den kinesiska regimen en omfattande "straffexpedition" över gränsen mot Vietnam. Detta angreppskrig har vi tagit bestämt avstånd från. Kina använder ett språkbruk som egentligen inte kommit till användning sedan kolonialmakternas dagar. Man talar om bestraffningar, t. o. m. för påstådda uttalanden om slagkraften hos Vietnams krigsmakt. De metoder som används i den kinesiska krigföringen har vi nyligen sett skildrade i televisionen – ett systematiskt skövlande, där det inte görs någon åtskillnad mellan civilt och militärt.

I realiteten inför Kina på nytt ett förlegat begrepp i det internationella umgänget. Man tar sig rätten att i kraft av sin stormaktsposition agera polis utan hänsyn till andra länders suveränitet eller den ömtåliga styrkebalansen i världen. Konflikter mellan stater kan aldrig få en varaktig lösning genom militära straffexpeditioner. De leder bara till död och lidande för civilbefolk-

i Stockholm kommer t. ex. att ta upp utvecklingen i Mellanöstern. De kommer också att ta upp till kritisk granskning vissa aspekter av borgerlig utrikespolitik. Visserligen har man i det väsentliga försökt värna kontinuiteten, men i vissa frågor, såsom stödet till IDB och viss vapenexport, har man gjort betänkliga avvikelser. Jag har aldrig hört ett statsråd göra en så slät figur som handelsministern i debatten mot Mats Hellström i dessa frågor häromdagen. Det beror helt enkelt på att han försvarade en dålig sak med ohållbara argument.

Under flera år har bl. a. jag ägnat mycket tid under utrikesdebatterna åt att diskutera problemen i Afrika. Det har ofta skett i ett hoppfullt tonläge, i en förväntan att en förändring i södra Afrika skulle vara möjlig att åstadkomma på fredlig väg. I dag tvingas man måla i mörka färger. Sydafrikas och Rhodesias flyg- och kommandosoldater sprider död och förstörelse i Moçambique, Angola och Zambia. Dessa stater, som nyligen vunnit sin självständighet efter svåra upproffringar och mycket lidande, utsätts nära nog dagligen för utländska aggressioner. Reaktionen i världsoptionen är dess värre mycket begränsade.

I Zimbabwe för den vita regimen en allmer desperat kamp. Utvandringen av vita ökar, gerillan utvidgar sina områden. Likväl fullföljer man en från början förelagd inhemsk s. k. lösning. Den vita regimen är dömd att förlora. Det tragiska är att den slutliga upplösningen kan bli ytterligt våldsam och att risken finns att den kan efterföljas av ett inbördeskrig. Dessa faror hade kunnat undvikas om man hade följt den väg till majoritetsstyre med fredliga metoder som finns angivna i t. ex. den anglo-amerikanska planen.

I Namibia förvägras folkmajoriteten alljämt sin självständighet. Sydafrika försöker permanenta sitt olagliga valde genom att kringgå och förhåla FN:s enhälligt antagna plan för oberoende. Det företäller mer och mer som om Sydafrikas medverkan i dessa förhandlingar icke någonsin varit allvarligt menad. Det framstår vidare allt tydligare att de fem västmakterna icke är beredda att använda de påtryckningsmedel som kunde få Sydafrika att ge efter. Kombinationen av dessa båda faktorer – den enas brist på god vilja och den andres brist på handlingskraft – medför att man för dagen måste se mörkt på möjligheten till en fredlig lösning av Namibiafrågan. Det är icke att förvåna om en befrielse åter drar konsekvensen att våldsanvändningen är det enda som återstår för att befria landet. Det vore på nytt en motgång för freden.

Det blir mer och mer uppenbart att Sydafrikas inre förtållanden och dess aggressiva maktpolitik utgör ett hot mot internationell säkerhet och fred. Det är hög tid för utökade internationella sanktioner mot apartheidregimen. Att kritisera FN för kraftlöshet bätar föga. Det är i detta fall västmakternas ovilja till handling som försvårar FN:s möjligheter att agera. Nu när Iran slutat sina oljeleveranser till landet blir ett internationellt omfattande oljeembargo ett genomförbart projekt, om den politiska viljan kan mobiliseras. Sverige borde verka för att säkerhetsrådet tar ett sådant initiativ.

Händelserna i Indokina under de senaste månaderna har hos många väckt sorg och besvikelse, framför allt hos dem som starkt engagerat sig för

ningen. Och att sätta straffexpeditioner i stället för folkrätt och förhandlingar leder bara till en internationell rättslöshet.

Vad folken i Indokina behöver mest av allt är fred och en möjlighet att åter få bygga upp sina länder.

I Vietnam behövs hjälpen nu mer än kanske någonsin tidigare. Landet kom ur kriget som ett av jordens fattigaste länder. Under senare år har Vietnam drabbats av naturkatastrofer, med översvämningar utan motstycke i manna-minne.

Det svenska biståndet går till ett pappersbruk, till barnsjukhus och till ett allmänsjukhus i Vietnam. Att nu avbryta våra åtaganden vore inte bara ett avsteg från våra biståndspolitiska principer. Det vore också ett grymt svek mot humanitära principer, ett svek mot människorna i detta det mest krigshärjade området i världen och i historien.

Folken i Indokina behöver hjälp – och de behöver fred. Vi socialdemokrater har tillsammans med alla andra riksdagspartier, utom moderata samlingspartiet, anslutit oss till den fredsappell för Indokinas folk som Svenska kommittén för Vietnam, Laos och Cambodja gått ut med. Där värdar vi till alla parter att besinna sitt ansvar och uppmanar alla stormakter att sluta upp med sin inblandning i Sydostasien. Och vi betonar att folken i Vietnam, Laos och Cambodja behöver bygga upp sina länder efter 30 års förödande krig. De måste äntligen få fred.

Herr talman! Den iranska revolutionen har i ett slag utvidgat den permanenta oron i Mellanöstern till att omfatta hela Västasien. Nu inbegrips i konfliktområdet också det strategiskt viktiga Ormuzundet, varigenom 60 % av västvärldens och 80 % av Japans oljeleveranser fraktas.

Återverkningarna av den folkliga resningen mot schahdiktaturen är lika genomgripande som svåröverskådliga.

För västvärlden innebär det att väldiga vapenkontrakt och flygplansbeställningar sägs upp. Sysselsättningen påverkas, och oljepriserna höjs.

För Sydafrika och Israel, som fick huvudparten av sin olja från Iran, blir det inga mer leveranser.

För USA:s del innebär det att en viktig allierad lämnat scenen. Därmed omkullkastas också tidigare administrations strategier.

Schahen skulle göra sitt kejsardöme till en stormakt. Iran skulle enligt honom bli världens femte mäktigaste nation, mäktigare än Västyskland. Genom en av världens starkaste militärstyrkor skulle västerlandets ojetillförsel komma under hans beskydd. Men schahen institutionaliserade också diktatur och fruktansvärd korruption, forcerade samhällsutvecklingen och glömdet folket. I en mycket intressant insändare i Economist, påpekar George Ball att president Nixon förutom ett stort antal militära rådgivare också försåg schahen med moderna vapen till ett värde av nära 20 miljarder dollar. Inte underligt att det uppstod falska storhetsdrömmar!

Nu kritiserar president Carter för undfallenhet och bristande handlingskraft. Han "förlorade" Iran. Världen kan vara tacksam för att USA:s president lärt av tidigare administrations misstag och inte upprepat dem i Iran. Jimmy Carters administration är i själva verket en av de få som i

liknande situationer i USA:s historia visat berömvärd återhållsamhet. I stället för att lyssna på revanschistiska tongångar borde president Carters kritiker hörsamma den kloke kolumnisten Anthony Lewis som skriver:

"Det är inte upp till USA att 'förlora' andra länder. Regeringar som praktiserar ekonomiskt vanvett och förtrycker sitt folk förlorar sig själva."

Om det är någon lärdom vi kan dra av händelserna i Iran är det att mot styrkan i nationalismen och människornas revolt mot en förhatlig regim försår inte aldrig så många hemliga agenter, elitförband och massiva vapenleveranser från utlandet. Mönstret från Iran går igen på många andra håll.

Frankrike satte upp en väldig kolonialarmé för att kväsa Algeriets självständighetssträvanden. I Afrika upprustade portugiserna hundratals soldater med moderna NATO-vapen, men Angola, Moçambique, och Guinea-Bissau blev till sist ändå fria. I Vietnam misslyckades världens genom tiderna mäktigaste krigsmaskin att slå ned det vietnamesiska folkets frihetskamp. I Iran kunde schahens väldiga förtryckarapparat inte stå emot en nationell resning under ledning av en präst, trots att denna inte hade några som helst militära maktmedel till sitt förfogande.

Västvärldens delaktighet i schahdiktaturens uppbyggnad har lett till en missräknsamhet mot västs exempel och avsikter. Vi ser nu en återgång till traditionella kulturmönster och sedvänjor. Detta visar också på det vanskliga i att söka skapa en social ordning som inte har sina rötter i ett lands kultur och historia. En sådan uppfattning betyder inte att vi visar överseende mot de överdrifter och övergrepp som nu följer i maktskiftets spår. Vi måste ta avstånd från de summariska rättegångarna och avrättningarna, från intolens ransen mot olikänkande och avvikande.

Herr talman! Det finns inga hållbara tecken på att den djupa ekonomiska krisen i Väst Europa skulle vara på väg att hävas. Arbetslösheten fortsätter att föröka vardagen och framtiden för miljontals människor. I januari nådde EG-staterna ett nytt bottenrekord: 6,2 miljoner medborgare utan arbete. Av dessa var 2 miljoner ungdomar under 25 år.

I ett sådant klimat blir kampen om jobben hård och tron på demokratiska lösningar undergrävd. Medmänsklighet och framtidstro ger vika för egoism och uppgiven hopplöshet. Motsättningar mellan grupper, samhällsklasser och ideologier ökar. Sammanhållningen och solidariteten inom och mellan länder och regioner hotas. Drömmen om en ny, rättvisare internationell ordning skingras.

Till det mest oroande i denna situation – det undertrök jag även i fjolårets utrikesdebatt – hör hotet om att det växer fram en permanent underklass av särskilt utsatta: kvinnor, lågutbildade, invandrare, på olika sätt handikappade. De saknar i många fall egen kraft och egen organisation för att värna sina intressen på en krympande arbetsmarknad och i ett hårdnande samhällsklimat.

Socialdemokratin kommer aldrig att acceptera tanken på att en betydande grupp av samhällets medborgare skall tillhöra några oundvikliga procent av arbetslösa eller på annat sätt utanförstående. Det är inte de svaga och utsatta

som skall betala för kapitalismens kris. Den skall mötas med kraftfulla motåtgärder, i en anda av solidaritet och gemensamt ansvar, där full sysselsättning, en effektiv näringspolitik och social rättvisa står i förgrunden. Vårt gamla krav på hela folket i arbete tillhör verkligen de mänskliga rättigheterna.

Att angripa orättvisor, att garantera medborgarna en social och ekonomisk trygghet, att skapa ett ökande medbestämmande på alla samhällsområden bidrar till att grundläggande sammanhållning och gemenskap i våra länder.

Det är min övertygelse, att en sådan politik på sikt också är ett väsentligt bidrag till internationell säkerhet och fred. Ty grunden för en varaktig avspänning mellan nationerna läggs i samhällen som präglas av sund självkänsla, av medborgarnas tillit och tilltro till nationens stabilitet och utvecklingsbarhet. En nationell rättvisopolitik är förutsättningen för att tanken på en internationell solidaritet skall vinna stöd hos medborgarna.

Detta samband mellan inre reformpolitik och vår internationella solidaritet har under årtionden varit ett kännetecken för vårt land.

I Östeuropa ger avsaknaden av demokratiska och vitala institutioner den ekonomiska krisen skarpa politiska övertoner. Kraven på en decentralisering av beslutsfattandet och en demokratisering i stort växer i styrka.

Kommuniststaterna saknar i själva verket den nödvändiga graden av social och politisk uppslutning för att samhällssystemet i längden skall kunna utvecklas. I vissa länder är läget t. o. m. så pass labilt, att en urladdning med svåröverskådliga konsekvenser inte kan uteslutas. Polisstatens absoluta makt är ingen garanti för lugn och ordning, än mindre för nödvändig ekonomisk tillväxt. Den kan i stället utgöra en säkerhetsrisk, både nationellt och internationellt.

Maktthavarna försöker möta ett brett folkligt missnöje med att i första hand öka utbudet av konsumtionsvaror. Men det är i stället de fri- och medborgerliga rättigheterna som måste ökas i Östeuropa.

Krisen i Europa får givetvis följder också för vårt land. Det blir inför 1980-talet viktigare än någonsin att vi som liten, alliansfri nation noga försöker analysera den framtida utvecklingen och därigenom öka vår handlingsberedskap.

Vi måste kunna hävda oss som en konkurrenskraftig industristat, samtidigt som vi måste öka vårt engagemang för omsorgen om varandra och för en solidarisk u-landspolitik.

Detta förutsätter en handlingskraftig och beslutsam regering, som stödjer sin politik på de breda löntagargrupperna i hela folkets intresse. Det betyder också att vi måste föra en aktiv och förtroendeingivande Europapolitik.

Här intar våra relationer till den västeuropeiska gemenskapen EG en särskild plats. EG-staterna är som kollektivt vår viktigaste handelspartner. Under 1980-talet kommer antalet medlemmar att öka från nio till tolv genom Grekland, Portugal och Spaniens inträde.

Som ett led i samarbetssträvandena inom EG kommer i juni världens första flernationella val att hållas. 180 miljoner väljare skall då utse 410 representanter till det s. k. Europaparlamentet. Rent formellt blir församlingen liksom

tidigare föga inflytelserik, dess kompetensområde vidgas inte. Men en rad parlamentariker kommer genom de direkta valen att i EG-parlamentet kunna företräda sina väljargrupper med större auktoritet än tidigare.

Mot denna bakgrund är det väsentligt att vi noga följer utvecklingen inom EG i stort och att vi på olika sätt, inom neutralitetspolitikens ram, söker fördjupa våra kontakter och vårt samarbete med organisationen och dess medlemmar.

Att göra så är inget nytt ställningstagande. Det utsades klart i frihandelsavtalet Sverige slöt med EG, att så kunde och borde ske på en rad områden. Detta avtal duger också i framtiden gott som bas för våra förbindelser med EG.

Vårt mål är ett utvidgat samarbete för framsteg och fred i hela Europa. Ett viktigt etappmål för svensk socialdemokrati är att vi förenar oss med de krafter inom EG som vill bygga ett medborgarnas Europa, inte ett storkapitalets.

Svensk fackföreningsrörelse, både för arbetare och tjänstemän, har redan knutit sådana kontakter genom sitt medlemskap i det s. k. Europafacket.

Socialdemokratiska partiet har för sin del länge samarbetat med EG:s socialdemokratiska partier inom Socialistiska internationalen. Att svensk arbetarrörelse på detta sätt knutit nära och vänskapliga förbindelser med den starkaste politiska kraften inom EG är förstås också, menar vi, av stort värde för Sveriges nationella intressen i stort.

Internationalismen, det ömsesidiga beroendet, måste emellertid ses ur ett ännu bredare perspektiv. Sedan det andra världskrigets slut, har mer än 100 stater vunnit självständighet. De forna kolonialvärlderna har vittrat sönder, nationalismen har gått segrande fram.

Men självständigheten betyder icke jämlikhet mellan världens nationer. Nuläget kan enkelt beskrivas med några korta data: 70 % av världens befolkning råder över bara 12 % av den totala världsproduktionen. Samma 70 % svarar för 20 % av världshandeln och investeringarna, 7 å 8 % av industriproduktionen och mindre än 1 % av forskningen.

Även om ett antal u-länder nu genomgår en snabb industrialisering, har klyftan mellan i-länderna och u-landsgruppen stadigt vidgats. I ett tal nyligen beskrev Tanzanias president Julius Nyerere u-ländernas upplevelser på följande sätt:

”Vi fick lära oss från Amerika och Europa att om man arbetade hårt fick man det bättre. Men så småningom märkte vi att hårt arbete och välstånd inte var som orsak och verkan – det tycktes alltid komma något emellan som för u-ländernas del upphävde detta samband. Det internationella marknadsystemets s. k. neutralitet visade sig vara en neutralitet mellan utsugaren och den utsugne, mellan rovfågeln och dess offer.”

President Nyerere belyser hur man, för att få tag i resurser för utveckling, blivit alltmer beroende av multinationella företag och internationella organisationer, som tvingat fram en för dem passande politik i u-landet. Världshandeln på den fria marknaden har många förtjänster. Men den fungerar inte för att hjälpa människor ur svält, sjukdom och den djupaste fattigdom, för att

trygga rimliga, stabila priser för u-ländernas produkter, för att bygga upp deras offentliga sektor, för att värna jordens ekosystem.

Det här är en bakgrund så god som någon annan till u-ländernas samlade krav på en radikal omgestaltning av det system, som präglar världsekonomin. En ny ekonomisk världsordning – det innebär för dem en annan och rättvisare fördelning av jordens resurser, men också en annan och rättvisare fördelning av inflytande och beslutsmakt. Om dessa u-landskrav – som förvisso är många, långtgående och inte alltid inbördes samstämmiga – har internationella förhandlingar nu bedrivits i fem år, i stort sett utan resultat.

Man har mötts i FN:s generalförsamling, i UNCTAD, i den s. k. Parisdialogen – och snart är det dags för en ny omgång i UNCTAD. Men dessa förhandlingar, som sysselsatt tusentals människor, har varit i det närmaste helt resultatlösa. De stora, rika industriländerna bär ofrånkomligen huvudansvaret härför. Den politiska viljan att genom medvetna, framförhandlade beslut reformera världsekonomin har saknats.

Det gäller att bryta denna utveckling. Det sades för en del år sedan att om de fattiga länderna skulle sjunka i havet och försvinna, skulle detta icke märkas i den rika världen. Det är icke längre så. U-landsgruppen är för sin utveckling beroende av ett stort flöde av kapital i varor och kunnande från i länderna. Men deras efterfrågan på våra produkter och vårt kunnande blir en allt viktigare faktor för att hålla hjulen i gång i våra industriländer. Det ömsesidiga beroendet blir allt större.

En tredjedel av OECD-kretsens hela export av kapitalvaror går i dag till u-länderna. Dessa länders efterfrågan betyder mycket för sysselsättningen i Europa och USA. Men deras förmåga att fortsätta att efterfråga våra produkter styrs i hög grad av vårt eget handlande, dvs. hur mycket av u-ländernas varor vi är beredda att ta emot på våra marknader och hur stora finansiella resurser vi är beredda att ställa till deras förfogande, genom u-hjälp och genom kommersiella krediter.

Ären efter oljekrisen har u-länderna försökt att hålla den ekonomiska aktiviteten och importen hög genom en aldrig tidigare skådad upplåning. På fyra år steg deras skuldbörda med uppskattningsvis 150 miljarder dollar. Det fanns gott om pengar att låna på den internationella kreditmarknaden, dit oljeländernas överskott sökte sig. Resultatet blev för u-länderna fortsatta utvecklingsinvesteringar till priset av en enorm ränte- och amorteringsbörda, för i-länderna fortsatt hög export till u-länderna och starkt positiv återverkan på sysselsättningen.

Denna skuldbörda kan inte fortsätta att öka i samma former och i samma omfattning. Detta kommer omedelbart att slå på exporten från och sysselsättningen i de rika länderna. Det ligger således i dessa länders eget intresse att låta u-ländernas skuldbörda.

På samma sätt är ett system för att stabilisera råvarupriserna till fördel också för de råvaruförbrukande länderna, både genom den ökande stabiliteten i prisutvecklingen och genom den jämnare u-landsefterfrågan på industriprodukter som indirekt skulle bli följden. Vidgat tillrädde för u-

landsvaror på i-landsmarknaderna, liksom någon form av automatik i resursöverföringen till u-länderna genom länk eller annat, ökar på liknande sätt de fattiga ländernas efterfrågan. Det stora problemet är inte hur sådana mekanismer skall utformas utan hur politikerna på olika håll i världen skall fås att begripa att mekanismerna är nödvändiga.

Att finna en form av massiva resursöverföringar till de fattiga länderna – en Marshallplan i modern tappning, som det stundom kallats – står sålunda i samklang även med de rika ländernas egenintressen. För att undvika arbetslöshet i det egna landet använde amerikanarna sin under kriget uppbyggda industriapparat till att bygga upp det härjade Västeuropa. Det var en av efterkrigstidens stora och kloka handlingar. Nu skulle man kunna utföra den på ett nytt sätt i en ny tid. Vi är alla bejänta av att dynamiken i världens ekonomi återvinns så snart som möjligt. Det innebär inte tillväxt till varje pris och inte heller att man bortser från fördelningsproblemen inom länderna. Men om vi inte visste det förr, så borde den nuvarande krisen ha lärt oss hur oändligt mycket svårare det är att komma till rätta med orättsvisor i inkomst- och förmögenhetsfördelning när den gemensamma kakan krymper.

Det borde vara möjligt att fram till sekelskiftet, fram till år 2000, avskaffa hungern, avskaffa vad som kallas den absoluta fattigdomen i världen. Det är en fråga om handlingskraft och politisk vilja. Man bestämde sig en gång i Amerika för att nå till månen ett visst årtal. Då gällde det att mobilisera och använda teknologin. Bestämmer man sig för att avskaffa svälten och fattigdomen, är det fråga om att förändra politiska och sociala förhållanden – människors villkor. Och det är betydligt svårare. Men det finns ingen annan åtgärd som skulle ha större betydelse i vår tid för att värna freden i världen.

Herr talman! 1970-talet var, trots alla missräkningar, det årtionde då man började finna vägar till dialog och avspänning i konflikten mellan öst och väst. Det förblir viktigt för freden att värna avspänningen. Sveriges skall alltid stödja avspänningen.

1980-talet blir det årtionde då dialogen och strävan att finna former för konstruktivt samarbete mellan nord och syd rycker fram i förgrunden för intresset för dem som vill värna freden. Det är en fråga om fred och ömsesidigt beroende. Och ytterst är det en fråga om solidaritet med människor i deras strävan till social och ekonomisk rättvisa.

KARIN SÖDER (c):

Herr talman! Drömmen om en värld av fred och samarbete, där varje människa är tillförsäkrad ett liv fritt från nöd och förtryck, är ännu långt ifrån verklighet. Våldet härskar på många håll med obruten makt. På varje kontinent skördas offer för krig och förtryck. För majoriteten av jordens befolkning är brödet för dagen fortfarande det allt överskuggande problemet.

Detta är verklighetens bild, även om det för oss i vår del av världen kan vara svårt att inse till fullo. När vi betraktar vår närmaste omvärld är bilden en helt

annan. Norden är en lugn och välmående del av världen.

De nordiska ländernas inbördes förhållande präglas av samförstånd och samarbete. Den nordiska balansen har utvecklats så att den lett fram till en säkerhetspolitisk lösning som inger respekt i omvärlden. Det gör den därför att de nordiska länderna kan leva i ett öppet samarbete, trots att varje land för sig utformar sin egen utrikespolitik. Detta tillsammantaget har givit en stabilitet som är få andra delar av världen förunnad. Vi måste dock följa utvecklingen i vår omvärld med vaksamhet. Vi måste analysera varje förändring både inom Norden och utanför Norden i syfte att förebygga en negativ förändring av vår situation. Vi har ett värdefullt arv att förvalta – men inte bara att förvalta och bevara, det måste även utvecklas.

Nordiska rådet är en utomordentlig manifestation av detta nordiska samarbete. Den alltmer konkreta samarbetsdebatten är glädjande. Den är ett bevis på styrkan i de demokratiska ideal som de nordiska länderna bekänner sig till. Tillsammans måste vi värja oss för de hot mot dessa ideal som kommer ifrån vår omvärld och finns i hela världen.

Flera förslag och väl utvecklade projekt har framtagits för nordiskt samarbete. Tyvärr gick Volvoavtalet om intet. Naturgasprojektet är ett annat nordiskt samarbetsprojekt som skulle verksamt bidra till att minska vårt lands oljeberoende. Tyvärr hotar det att bli det andra stora nordiska projekt som omintetgörs på några månader. Det är en viktig uppgift för regeringen att i konkret handlande visa att vi menar allvar när vi vill samarbeta på industriområdet och arbetsmarknadsområdet för att tillgodose alla människors rätt till arbete och ta till vara var regions naturtillgångar och tekniska kunnande.

Ett annat mycket betydelsefullt område i det nordiska samarbetet är kulturen. Trots att vi har så många traditioner gemensamt, så enhetlig kulturell bakgrund, har vi i de nordiska länderna mycket att lära av varandra. Och vi har långt ifrån den öppenhet och det utbyte mellan våra länder som vore eftersträfvansvärt. Inte minst har vi anledning att här i vårt land rannsaka oss själva när det gäller information om våra nordiska grannländers kultur. Detsamma är förhållandet med nyhetsförmedlingen. Hur är det t. ex. med radions och TV:s bevakning av händelseutvecklingen i våra grannländer?

Väsentliga frågor är förknippade med den stora invandringen inte minst från Finland till Sverige. Hemspråksundervisning, möjligheten för invandrarna att bevara sin egen kultur, sina egna traditioner här i vårt land är värdefulla faktorer i samarbetet mellan våra länder. Vi får inte heller stänga dörrarna för våra invandrare, oavsett var de kommer ifrån, utan ta emot vad de har att erbjuda oss av kulturella impulser och erbjuda dem delaktighet i vår kultur, i vår vardag. Många fler samsarbetsområden i Norden skulle vara värda att nämna. Det finns goda utvecklingsmöjligheter.

Nordens goda utgångsläge och stabila situation är till gagn inte bara för oss. I Norden står inte stormaktsblocken öga mot öga som i övriga Europa. Här finns det neutrala länder som skiljer dem åt. Det är till gagn för hela Europa. Det nordiska samarbetet har också en annan internationell aspekt. Vi har likartad syn på solidaritetsarbetet i världen. Många är de tillfällen när de

nordiska länderna gemensamt i Förenta nationerna och i andra sammanhang har slutit upp bakom förslag som varit steg på vägen mot en bättre och en rättvisare värld. Många är de gemensamma initiativ där det gällt att stödja de människor som kämpar för sin frihet och sina mänskliga rättigheter. De nordiska länderna har som små stater förstått att hjälpa varandra och därigenom fått styrka att bistå dem som känner sig förryckta eller hotar att bli förryckta. De nordiska länderna har inte tvekat att ta sitt ansvar i världssamfundet. Denna politik måste på allt sätt vidareutvecklas.

Grundvalen för den svenska utrikespolitiken är alliansfrihet i fred som syftar till neutralitet i krig. Denna kända tes och djupt förankrade huvudlinje är för vårt land en stor tillgång som vi på allt sätt måste värna om. Det framgick ju också av utrikesdeklarationen att denna samsämmighet finns mellan regeringen och riksdagspartierna, och jag kan i allt väsentligt instämma i den regeringsdeklaration som här har framburits. Neutralitetspolitiken är ett uttryck för Sveriges strävan att stå utanför varje stormaktskonflikt. Den ger oss också möjligheter att på ett aktivt sätt delta i strävandena att bygga upp en anda av samförstånd i samarbetet i Europa och mellan öst och väst. Vår fria ställning gör att man lyssnar på oss med ett särskilt intresse. Av samma skäl kan vi bidra till att överbygga klyftorna mellan nord och syd. Alla vet att vi inte går någon stormakts ärenden.

Vår obundna ställning gör att det ställs större krav på vårt försvar än om vi ställt oss under något militärblocks beskydd. Vi måste så långt som möjligt undvika att göra oss beroende av stormakterna när det gäller att utrusta vårt försvar. Trovärdigheten i vår neutralitetspolitik har haft stor tyngd när centern tagit positiv ställning för en svensk flygplansutveckling.

Herr talman! Utvecklingen från en nära nog total supermaktsoverdominans till mera mångfasetterade relationer mellan stormakterna fortsätter. Båda de politiska blocken har genom denna utveckling luckrats upp. Kina, Västyskland, Japan och andra länder har genom en fortsatt snabb ekonomisk tillväxt stärkt sina positioner. På det militära området är dock USA:s och Sovjets ledarställning alljämt obestridd. Relationerna mellan dessa båda makter kännetecknas fortfarande i hög grad av misstroende. Strävandena till avspänning har emellertid också nått framsteg. Maktrationerna påverkas även av den allt intensivare kampen om oljan och andra råvaror. Samtidigt har den s. k. nord-sydkonflikten förstärkts.

En fortsatt sådan utveckling rymmer möjligheter att utjämna tidigare motsättningar. Men den rymmer också risker för nya allvarliga konflikter. Hotet om en världsomfattande militär konflikt torde i dag inte vara överhängande. Riskerna finns däremot för ännu fler utdragna regionala konflikter av det slag som vi fått bevittna i Asien och Afrika de senaste åren. Dessa har i flera fall utvecklats till en kamp mellan flera olika parter, där stormaktsintressen, nationella strävanden och lokala intressekonflikter blandas på ett ofta mycket svåröverskådligt sätt.

Det mest påtagliga inslaget det senaste året i denna utveckling mot delvis nya stormaktsrelationer utgör USA:s och Kinas beslut att uppta diplomatiska förbindelser. Utväxlingen av ambassadörer mellan Washington och Peking

utgör emellertid samtidigt en bekräftelse på en längre tids utveckling. Någon omedelbar negativ inverkan på relationerna mellan Sovjet och USA tycks beslutet inte heller ha fått. Avspänningspolitiken är för värdefull för att äventyras i denna nya situation.

Sin största betydelse torde det amerikansk-kinesiska närmandet i stället få på det ekonomiska området. Det följer också av att den ökande kinesiska öppenheten har ett så nära samband med den inre utvecklingen i Kina.

Både i USA och på andra håll i västvärlden har denna utveckling fött en mycket stark optimism beträffande möjligheterna till ökat handelsutbyte. Det kan därför vara skäl att påminna om att Kinas utrikeshandel hittills varit av så blygsam omfattning, att inte ens en mycket kraftig tillväxt på kort sikt på något avgörande sätt kan påverka de stora ländernas handelsmönster. Det hindrar naturligtvis inte att t. ex. vi i Sverige på alla sätt bör söka ta till vara de ökade export- och handelsmöjligheter som den kinesiska marknaden av allt att döma kommer att erbjuda – på samma sätt som vi tillvaratar sådana möjligheter på andra marknader.

Herr talman! Fredsförhandlingarna mellan Israel och Egypten tycktes i höstas kunna leda fram till ett slut på det långvariga krigs- och spännings-tillståndet i Mellerns Östern. Men förhoppningarna grusades då än en gång. De fortsatta kontakterna, liksom de för kort tid sedan återupptagna förhandlingarna under den amerikanske presidentens direkta ledning, har fött nya förhoppningar. President Carters besök i Mellerns Östern kan kanske visa sig bli något av ett genombrott i de fredssträvanden som en hel värld har hoppats på. Fred kan dock inte uppnås i denna del av världen utan betydande eftergifter från alla parter i sann samarbetsanda. De nyheter som når oss om nya israeliska attacker i Libanon idag visar att vi inte får hoppas för mycket på freds viljan.

En fredsutgång i Mellerns Östern måste – som understrukits många gånger från svenskt håll – tillförsäkra Israel rätt att existera inom säkra och erkända gränser. Men den måste samtidigt ge Palestinaaraberna deras nationella rättigheter och möjlighet att bilda en egen stat. Den nu bebådade uppgörelsen kan bara vara en början på den långa vägen från konfrontation till fredligt samarbete mellan alla folk i detta område.

Omvälvningarna i Iran har haft stark nationell och religiös karaktär. USA, som traditionellt gett schahen stöd, har denna gång spelat en påtagligt passiv roll. Schahens missgrepp och övergrepp mot olika demokratiska, humanitära och sociala strävanden gjorde det i längden omöjligt för honom att fullfölja sin politik.

Det är samtidigt svårt att tänka sig att ett land som Iran i längden skall kunna utvecklas och bestå som det ortodoxa islamiska samhälle som tycks föresväva den nuvarande ledningen. Därför får också den nuvarande situationen betraktas som ytterst osäker. Samtidigt ökar riskerna för stormaktsbindning om utvecklingen leder till nya omvälvningar.

Det finns också anledning att skarpt reagera mot de övergrepp mot de mänskliga rättigheterna som den nya regimen redan har gjort sig skyldig till.

Herr talman! Även i Indokina har förhoppningarna om en fredlig utveckling gått om intet. Den senaste tidens händelseutveckling i det området avspeglar på samma sätt som tidigare historiska motsättningar, olika nationella regimers maktsträvanden och stormaktsintressen.

Vår egen bedömning av den utveckling som nu pågår i Indokina måste på samma sätt som tidigare utgå från varje nations rätt till självbestämmande. Mot den bakgrunden finns det anledning att fördöma både Vietnams intrång i Kampuchea och den kinesiska aktionen mot Vietnam.

Herr talman! Också i södra Afrika förkvävs folkens strävan efter självbestämmande med militära maktmedel. Det lagfästa förtryck och rasförakt som präglar det sydafrikanska systemet är en utmaning i särklass mot hela världssamfundet. Apartheidsystemet och de vita minoriteternas desperata försök att behålla kontroll också över Namibia och Zimbabwe måste mötas av beslutsamma åtgärder från omvärlden. Vi får inte låta lura oss av några skenmanövrer såsom "självständighet" för stamländer i Sydafrika, den "inre lösningen" i Zimbabwe eller de av Sydafrika iscensatta "valen" i Namibia. Det framstår i dag tydligare än någonsin att rasistregimerna inte kommer att frivilligt släppa greppet om södra Afrika. Endast befrielseörelsernas egen kamp och ett aktivt politiskt stöd utifrån kan leda till södra Afrikas befrielse. Jag välkomnar därför att regeringen nu verkställt riksdagens beställning av ett förslag till förbud mot svenska investeringar i Sydafrika. De stormakter som har de starkaste banden med Sydafrika har dock det största ansvaret för att effektiva påtryckningar kommer till stånd. Som det nu är, är förhållandena i södra Afrika en skamfläck för mänskligheten och ett hot mot världsfreden.

Dessa och andra konflikter utspelas i en alltmer rustad värld. Varje konflikt kan inom sig bära fröet till en världsbrand. Därför kan också de stora vapenarsenalerna i världen utgöra ett ständigt hot mot hela vår civilisation.

Behovet av konkreta åtgärder för att stoppa kapprustningen är i dag större än någonsin. Naturresurser, mänsklig skaparkraft och materiella ting föröds i en kapprustning, vars yttersta konsekvenser övergår mänskligt förnuft. Det borde vara självklart att jordens resurser skall användas för att förbättra människors livsvillkor världen över – inte för att öka förmågan att rycka undan själva grunden för mänskligt liv. För att en nedrustning i reell mening skall kunna inledas krävs politisk vilja från främst stormakternas sida. Men också små stater som Sverige måste ta ett ansvar i det internationella nedrustnings- och fredsarbetet.

Det mest skrämmande inslaget i rustningskapploppningen utgörs av kärnvapnen. Dessa vapens förstörelseförmåga ligger långt bortom gränsen för det fattningsbara. Många tecken tyder på att den tekniska utvecklingen går vidare mot nya och alltmer sofistikerade vapen. Världen har upptröts över neutronvapnet, SS 20 och kryssningsrobotarna. Man frågar sig vad som kommer härnäst. Utvecklingen har en tendens att gå snabbare än nedrustningsförhandlingarna. När ett avtal är träffat har egentligen själva grunden för det avtalet ryckts undan av den vapenteknologiska utvecklingen. Därmed

är inte sagt att rustningsbegränsningsavtal inte fyller någon uppgift. De har varit och kommer att förbli viktiga. Det är därför att beklaga att något SALT II-avtal ännu inte undertecknats. Vi hoppas dock att detta skall bli ett faktum inom den närmaste framtiden.

Ett verkligt nedrustningsavtal fördrar att man också får ett stopp på utvecklingen av de nya vapnen och vapensystemen. Ett fullständigt provstopp av kärnvapen skulle vara ett mycket viktigt steg på denna väg. Därmed skulle grunden för en vidareutveckling ryckas undan. Ett provstopp skulle också verksamt bidra till att förhindra en vidare spridning av kärnvapen.

Det långsiktiga målet vill jag ange genom att citera dåvarande statsministern Thorbjörn Fälldins tal vid FN:s specialsession om nedrustning sommaren 1978:

"Den logiska, långsiktiga slutpunkten på nuvarande och framtida förhandlingar om kärvapennedrustning må synas avlägsen. Det är givetvis total avveckling. Denna avveckling måste ske under effektiv internationell kontroll. Därtill måste komma ett bindande internationellt åtagande av alla stater att inte anskaffa kärnvapen, dvs. i praktiken ett globalt förbud mot kärnvapen.

Alla regioner måste befrias från kärnvapenhotet. Som representant för ett europeiskt land tänker jag inte minst på Europa som i dag hyser den ojämförligt största ansamlingen av kärnvapen. Så länge de ledande kärvapennmakarna inte avskaffar dessa vapen ställs de allra största krav på deras förmåga till besinnning. De har ett gemensamt ansvar för att inte ytterligare försämr situationen vare sig globalt eller i någon enskild region."

Risken för kärnvapenspridning hänger intimt samman med spridning av kärnkraftstekniken. Vi måste därför slå vakt om och skärpa icke-spridningsfördraget. Mot bakgrund av risken för spridning av kärnvapen och med hänsyn till de många andra stora problem som kärnkraften är förenad med är det viktigt att skapa reella valmöjligheter för de länder, inte minst u-länder, som står i begrepp att bygga upp sina energisystem. I-länderna med sina stora forskningsresurser har här ett särskilt ansvar när det gäller att utveckla alternativa energikällor och energilösningar som är byggda på ländernas egna resurser.

Kärnvapen är det största hotet mot fred och mänskligt liv på jorden, men vi får för den skull inte glömma bort den redan enorma och växande försörjelsestyrkan hos de konventionella vapnen.

Att föra nedrustningsarbetet på alla områden vidare måste vara en av världssamfundets viktigaste uppgifter för framtiden. Om inte nedrustningsproblemen angräps på allvar, är möjligheterna små att förverkliga en ny ekonomisk världsordning med en rättvisare och solidarisk fördelning av våra resurser. Det nedrustningsarbete och de studier som hittills bedrivits inom FN:s ram har varit viktiga inslag i strävan att öka medvetenheten om rustningarnas negativa konsekvenser.

Den vid FN:s extra generalförsamling beslutade djupgående studien om sambandet mellan nedrustning och utveckling bör särskilt behandla frågan

hur de resurser som frigörs genom en nedrustning skall överföras till utvecklingsländerna för social och ekonomisk utveckling där och på detta sätt undanröja konflikthanledningar.

Nedrustningsarbetet får inte stanna vid endast deklamationer utan måste också leda till praktiska resultat. Centern har i en motion till riksdagen föreslagit att Sverige redan nu börjar planera för hur man skall gå vidare i arbetet med att förverkliga FN-studiens resultat. För att öka realismen bör vi i vårt land erbjuda oss att genomföra en pilotstudie, där man analyserar hur en övergång från militär till civil produktion kan ske.

Freds- och konfliktforskningen har mycket stor betydelse för nedrustningen. Vi måste uppmärksamma och lösa bakomliggande orsaker till konflikter och spänningar. Parallellt med att vi själva aktivt stödjer fredsforskningen, bör vi inom FN-arbetets ram arbeta för en ökad forskning kring freds- och konfliktnfrågor.

Herr talman! Vi har under de senaste årtiondena vant oss vid att krig och våld i stor skala är något som hör hemma i andra världsdelar än vår egen. Men det är i år bara 40 år sedan ett världskrig bröt ut i vår omedelbara närhet. Under de senaste dagarna har vi genom TV fått en stark påminnelse om vilka grymheter som var möjliga i vårt eget Europa, i vår egen tid. Med stor upprördhet har vi reagerat mot det folk mord som då ägde rum och som skildras i serien Förntelsen. När vi påminns om den fruktansvärda fördöelse som åstadkoms under andra världskriget och av dess våldsregimer säger vi oss: Det får inte upprepas att sex miljoner människor gasas ihjäl på grund av sin ras. Det får inte hända igen att många miljoner ryssar, tyskar, polacker, fransmän, andra europeer och amerikaner dör och nära nog en hel kontinent slås i spillror. Vi frågar oss: Måste vietnamesers, kinesers och kampucheaners blod flyta i Oostasien? Måste den nyvunna friheten i Iran betalas med motståndarnas liv? Måste oskyldiga flyktingar i södra Afrika falla offer för bombraider? Svaret är nej! Man skapar inte en ny värld, en rättvis värld med våld och vapen. Det är maktbegär som uttrycks med vapenhot. Det är förtrycket som uttrycks med vapenskrammel.

FN:s deklARATION om de mänskliga rättigheterna är som utrikesministern nyss påpekade 30 år gammal och åberopas inte så sällan. Alltför ofta får vi dock i dagens värld uppleva hur de mänskliga rättigheterna åsidosätts på det mest brutala sätt. Det politiska och religiösa förtrycket i många sydamerikanska länder liksom i många öststater är några exempel. Det är även en mänsklig rättighet att få äta sig mätt, att få utbildning, att få arbete, liksom att kunna hävda sin åsikt oberoende av ras och nationalitet. I själva verket är det bara en minoritet i världen som med rätta kan säga att de i huvudsak är tillgodosedda när det gäller mänskliga rättigheter som anges i FN:s deklARATION. Arbetet för att hävda de mänskliga rättigheterna måste oavbrutet pågå i alla internationella sammanhang. Vi måste också vara vaksamma på vad som sker här i vårt eget land.

Herr talman! Den internationella vardagsreformism som utrikesministern så riktigt nyss talade om måste börja i vårt eget land. Vi måste ta vår del av ansvaret för det resurssjöferi som pågår. Vi måste ta vår del av ansvaret för

den orättvisa fördelningen i världen. Vi måste här hemma visa att vår internationella solidaritet också omfattar de nya svenskarna i vårt land. Vi har inte rätt att förfäsa oss över det förtryck som minoriteter i andra länder utsätts för, om inte vi själva här hemma i vårt eget land, i vår egen kommun och på vår egen gata är beredda att ge de nya svenskarna, våra invandrare, vårt stöd. I det dagliga umgänget på arbetsplatsen, i skolan, på bussen eller varhelst människor träffas har vi möjligheter att visa allvaret i vårt engagemang för dem som har det svårt och känner sig hemlösa. Våra medmänniskor i de fattiga länderna kan vi hjälpa över skattsedeln, genom enskilda bidrag och genom politisk opinionsbildning. Våra medmänniskor från främmande länder i vårt eget land kan vi även hjälpa och stödja genom personligt engagemang. Det är kanske det största provet på om vi menar allvar med vår vardagsreformism.

Herr talman! Kampen för fred, nedrustning och mänskliga rättigheter måste gå vidare. Samtidigt måste vi vara medvetna om att djupgående förändringar i världens sätt att fungera är nödvändiga, om en varaktig världsfred skall bli möjlig. Fred utan rättvisa kan inte bestå i längden. Fred som inte baseras på ett ansvar för kommande generationer har inte heller några framtidsutsikter.

Praktiskt taget alla väpnade konflikter äger f. n. rum i tredje världen, och de stridande parterna är u-länder. Men det vore fel att för den sakens skull tro att orsakerna till dessa konflikter bara ligger hos dessa länder. En mycket stor del av ansvaret faller tvärtom på de industrialiserade stormakterna och övriga industrialiserade länder och har sin grund i en ekonomisk världsordning som skapats för att tillgodose i första hand de rika ländernas intressen.

Den ekonomiska världsordning vi har grundlades under kolonialismen för att förse de rika industristaterna med råvaror, med billig arbetskraft och med marknader för de egna industrivarorna. Under 1960-talet utvecklades i huvudsak den politiska kontrollen av u-länderna. Arbetsfördelningen mellan de rika och de fattiga kvarstår däremot oförändrad. Det innebär också att den industrialiserade världen är beroende av råvaruförsörjningen från fattig-världen för sitt välstånd och sin ständigt växande varuproduktion. Det är i stor utsträckning detta beroende av de fattiga ländernas råvaror och av handelslederna som driver de rika stormakterna att bygga upp sina världs-omspännande intressesfärer.

Det finns inga politiska skeenden av betydelse som inte berör stormakter-nas vitala försörjningsintressen. Därför underhåller man regimer med skilda ideologiska förtecken, därför är det så mycket lättare för många u-länder att få kanoner än att få bröd och därför förvandlas varje lokal konflikt så lätt till ett ställföreträdarkrig mellan stormakterna. Vietnamkriget hade kanske aldrig kommit till stånd utan först Frankrikes och sedan USA:s intresse för Sydostasiens naturtillgångar och handelsleder. Mellanösternkonflikten hade haft mycket mindre dimensioner, om inte supermakterna rustat bägge sidor till länderna i sin vilja att få kontroll över oljan. Det var inte hotet från Vietnam som fick Kina att gå till angrepp utan prestigekampen med Sovjetunionen. Utan Sydafrikas unika mineraltillgångar och strategiska läge

ur kommunikationssynpunkt hade apartheidregimen för länge sedan varit bortsopad.

Också ur en annan synvinkel kan man se hur den orättvisa resursfördelningen i världen är ett hot mot freden. Krig utlöses naturligtvis ofta av utrikespolitiska skäl – för att nå fördelar på en annan stats bekostnad eller för att undanröja ett upplevt hot. Men förblifvande ofta är det i stället inrikespolitiska skäl som faller utslaget. Att ställa till med en yttre konflikt är en väikänd metod att mobilisera ett sviktande stöd inifrån. Var det kanske ett sådant behov hos Pol Pot-regimen i Kampuchea som föranledde de första militära konfrontationerna med Vietnam och som i sin tur gav Vietnam chansen att brutalt göra sig av med en besvärlig granne? Helt säkert var det en sådan anledning som fick Idi Amin att först marschera in i Tanzania.

Fattigdomen, den politiska och materiella underutvecklingen och ledarnas oförmåga att tillfredsställa sina innevänares mest elementära behov driver lätt fram militära vägspelet.

Väld föder väld. Världen kan inte förändras förrän alla inser att den enda säkra vägen till fred i en rättvis värld är förtroendefullt samarbete.

Den rika minoriteten, den som vi tillhör, måste inse att det är dags att ge den fattiga majoriteten den rättvisa som borde vara självklar. Vi måste inse att utsorteringen av människor – en förintelse – pågår varje minut. Läkare och annan sjukvårdspersonal som arbetar med mycket knappa resurser måste varje dag fråga sig: Vilken patient skall vi hjälpa i dag, vilket barn skall vi rädda till ett vuxet liv, när varken medicin eller mat räcker till alla?

Den indiske poeten Appdurai skriver i en dikt som rubriceras Fattigdomens räknekonst:

”Mamma, väj vem som skall bli utan.

Är det Rama, den starkaste som kanske inte behöver något den dagen?

Eller Bala, den svagaste som kanske inte behöver det länge till?

Eller är det Zita man kan klara sig utan?

Mamma, väj, döda en del av dig själv när du löser dilemmat.

Väj, mamma, väj och hata.”

Det går inte att på ett mera uttrycksfullt sätt beskriva den situation som många mammor och andra anförvanter världen över befinner sig i. Det är en uppmaning till oss att göra något för att få en ändring i en värld där hundratals miljoner svälter, att ge dessa miljoner en framtid. Det är FN:s barnår i år. Barnen är vår framtid. Men vilken framtid har dessa barn som varken får mat eller medicin?

Det borde stämma till eftertanke och handling att barnen är de som drabbas särskilt hårt i en värld där bara en del av mänskligheten får sina grundläggande behov tillgodosedda.

För många utvecklingsländerna är varje dag en kamp för tillvaron. Det gäller att skaffa sig så mycket mat att man kan överleva. Det gäller att man kan skaffa sig så mycket vatten att man kan släcka den värsta törsten. För många, framför allt kvinnorna i de fattigaste länderna, är varje dag också en kamp för att få tag på brännved för att kunna laga sin knappa föda.

Mot den här bakgrunden framstår det som oerhört angeläget att den rika

föredra innehåller den vanliga redovisningen av insikter och åsikter, förhoppningar och besvikelser, som vi alla i allt väsentligt är och har varit överens om.

Jag behöver därför inte ägna mig så mycket åt deklARATIONEN utan skall i stället rikta uppmärksamheten på några särskilt viktiga ämnesområden, nämligen läget i Sydostasien, våra relationer till Europa samt utvecklingen i det nordeuropeiska och nordatlantiska området.

Vår uppmärksamhet, herr talman, har under de senaste månaderna av naturliga skäl starkt koncentrerats på det dramatiska skeendet i Sydostasien och på en del av världen som under tidigare år varit föremål för speciellt stort intresse och svenska ställningstaganden.

Utvecklingen i Vietnam blev inte vad många hade hoppats och irrott efter det att Nordvietnamns pansardivisioner rullade in i Saigon i april 1975. Många väntade att det nya Vietnam skulle bli ett fredens Vietnam, ett nationellt och någorlunda demokratiskt samhälle. Man teknade en bild av ett nytt Jugoslavien i den tredje världen – oberoende, sansat och fredligt. Den sympati som strömmade emot Vietnam och de förväntningar som då byggdes upp ledde till snabbt ökade svenska biståndsinSATSER. Vietnam är i dag det största mottagarlandet av svensk hjälp.

Utvecklingen blev den rakt motsatta. Under förra året lades kursen i Hanoi om på ett drastiskt sätt. De kinesiska befolkningsgrupper som sedan lång tid tillbaka finns utspridda i nästan alla sydostasiatiska länder och ofta utgör en ryggrad i den ekonomiska utvecklingen utsattes för våld och förtryck. De skulle fördrivas. Människor tvingades fly i tiotusental varje månad och fick betala enorma summor till representanter för den nya regimen. Motsättningsarna till Kina skärptes. Vietnam blev medlem av öststaternas ekonomiska samarbetsorganisation Comecon, och de slöt ett långtgående samarbetsavtal med Sovjetunionen.

Invasionen i Cambodja kan kanske betraktas som en logisk följd av en politik som steg för steg gjort Hanoi-regimen till en sovjetlojal dogmatisk och aggressiv samarbetspartner, en regim fjärran de ideal om nationellt oberoende, frihet och demokrati som många i vårt land och på andra håll blint trodde på.

När de stridsvana vietnamesiska divisionerna ryckte in i Cambodja var det en militär blixtoperation, som krossade inte bara en oberoende stat utan i minst lika hög grad många av de myter som under årtiondenas debatt byggts upp i västvärlden. Det vietnamesiska angreppet blev därmed också en attack mot föreställningar som tidigare varit näst intill heliga i svensk debatt, och en attack inte minst mot de politiker som bidragit till att ge föreställningsvärlden en sådan styrka, att det betraktades som nära nog brottsligt att ifrågasätta dess hållfasthet.

Det måste, herr talman, vara en grundläggande princip för det internationella umgänget att gränser skall respekteras. Den principen skall gälla även gränser som omger stater och regimer som vi känner avsky inför. Det må gälla Pol Pot-regimen i Cambodja eller Amin-regimen i Uganda. Det måste vara så, eftersom vi den dag vi accepterar att gränser och nationellt oberoende är

världen som besitter kunskapen, har tekniken och vetenskapsmännen, medverkar till att underlätta för utvecklingsländerna att på ett riktigt sätt använda sina egna tillgångar liksom vi behöver göra det. De behöver en teknik som gör energin i deras omgivning tillgänglig för dem. Man behöver t. ex. en teknik där man kan utnyttja solen, vinden och vattnet på ett enkelt men effektivt sätt i varenda liten by.

Det är inte högteknologin som utvecklingsländernas majoritet i första hand behöver. Vad de behöver är en teknik som de kan använda omedelbart, som gör det möjligt för dem att engagera den arbetskraft de har för att producera vad människorna behöver, så att de kan arbeta för sitt land, sitt folk och sin framtid.

De rika industriländerna måste nu ta på allvar arbetet med en ny ekonomisk världsordning. Vi får inte längre svika de fattiga medmänskorna. Jag framhöll detta i FN i höstas. Olof Palme talade nyss om samma sak. Vi måste verkligen gå till roten med det onda. Vi måste konkret gå in och söka få fram en modern Marshallplan med massiv resursöverföring till utvecklingsländerna. I det långa loppet skulle det gagna oss alla.

Herr talman! De ekologiska problemen på vår jord är också mycket allvarliga. Vi måste ta itu med dem också med mycket stort allvar. Vi har därför från centerns sida föreslagit att här i Sverige skulle inrättas ett ekologiskt institut, som skulle kunna vara en grundval för de internationella beslut som kan fattas för att komma till rätta med den skövling av jorden, den förstöring av vattnet och den förstöring av luften som pågår i hela vår värld.

Vår jord räcker för alla att leva på i fred och välstånd. Men det kräver ett radikalt nytänkande hos den del av mänskligheten som har tagit hand om merparten av världens tillgångar. Det kräver stora förändringar i våra egna samhällen. Och vi måste börja nu, för medan vi funderar över hur vi skall gå till väga, blöder världen.

GÖSTA BOHMAN (m):

Herr talman! Det gångna årets utveckling runt om i världen har bjudit på dramatiska och betydelsefulla förändringar. Om deras långsiktiga betydelse är det svårt att göra några bestämda uttalanden. Men de påverkar ändå i hög grad den debatt som vi skall föra och som vi för här i dag.

Det gäller Fjärran Östern. Där har det framväxande moderna Kina råkat i konflikt med ett Vietnam mera militärt än vad någon kunde drömma om för ett par år sedan. Motsättningsarna mellan Kina och Sovjet har skärpts. Japans roll blir för varje år alltmer betydelsefull.

Det gäller Mellanöstern – från det nymarxistiska Afghanistan, över det av inre konflikter söndertrasade Iran och det för hela världens oljeförsörjning betydelsefulla Saudi-Arabien, till det Egypten och det Israel som från sina starkt skilda utgångspunkter nu tycks finna en fredlig lösning.

Förändringarna gäller också andra delar av världen. Och det är om vad allt detta betyder och kan komma att betyda för svensk utrikespolitik som dagens debatt skall handla. Den utrikesdeklaration som vi nyss hört utrikesministern

fritt skulle kunna översättas med orden "att tycka om att ge". Om människorna i vårt land skulle börja tycka allt mindre om att ge sina pengar till länder och människor som har det oändligt svårare än vi, då kommer det att bli allt svårare för oss att i den internationella solidaritetens namn fullfölja våra biståndsinsatser.

Att inte nu göra nya åtaganden i Vietnam betecknades för en stund sedan här i kammaren som ett svek mot humanitära principer, som ett svek mot människorna. Men vilka är det som sviker? Frågar jag. Är det ett land som vägrar att ge mera pengar till ett land som ägnar sig åt militär aggression, våld och förtryck? Eller är det den regim som utan hänsyn till människors lidande valt krigets väg framför fredens och försoningens? För mig är svaret givet, men tydligen har Olof Palme ett annat svar att ge på den frågan.

Herr talman! Någon har sagt att en förutsättning för Sveriges utrikespolitik är att vi erkänner vår europeiska identitet, att vi med andra ord inser att Sverige är en del av Europa och att sambandet med andra delar av denna gamla världsdelen är av grundläggande betydelse för vårt lands samhällsutveckling i stort.

När vi blickar ut över världen – mot Sydostasien, Mellerta Östern, Afrika och Latinamerika – ser vi tilltagande oro och osäkerhet, såväl inom länderna som mellan dem. Beträktar vi däremot den del av Europa med vilken vi har en stark ideologisk och ekonomisk samhörighet, visar den även under dessa besvärliga år en bild av stabilitet och sammanhållning. Visst har den ekonomiska krisen hårt drabbat de västeuropeiska länderna. Men ingenstans har krisen lett till de sociala och politiska förändringar som många befärad för bara några år sedan. Det är den fasta sammanhållningen som dominerar. Och den utgör ett betydelsefullt bidrag till vår egen samhällsutveckling, inte minst i ekonomiskt hänseende.

År 1979 blir ett viktigt år för Europa. De spanska valen har visat en demokratisk mognad som det finns all anledning att beundra. Vi har nu att se fram emot parlamentariska val i Finland, i Storbritannien, i Östernrike och i vårt eget land – med stor sannolikhet också i Italien. Vart och ett av dessa blir betydelsefullt på sitt sätt. Tillsammans bidrar de till att forma den europeiska utveckling som även vårt land är en del av.

Men allra viktigast blir valet till det för EG-staterna gemensamma Europaparlamentet den 7–10 juni. Att nio självständiga nationer på en kontinent, vars historia präglats av krig och konflikter, nu går att välja ett gemensamt parlament, detta är en händelse av utomordentlig betydelse.

Visst kan det väl göras gällande, att Europaparlamentets maktbefogenheter inte är särskilt imponerande. Men det imponerande är att parlamentet kommer att existera och fungera med mandat lämnade direkt av väljare och partier i nio europeiska nationer. Någon motsvarighet till detta finns inte i historien. På längre sikt kommer det direktvalda Europaparlamentet att få långtgående psykologiska och politiska konsekvenser.

Sverige står utanför detta skeende. Och vi kommer att försätta att göra det under överskådlig tid. Men det berör ändå oss. Och det kommer att beröra oss än mer i framtiden i takt med att EG-samarbetet byggs ut och i takt med att

någotning relativt, som kan trampas ner av den som råkar disponera de nödvändiga militära resurserna, den dagen har vi godtagit en värld där de svaga och små kommer att vara utlämnade åt de starka och stora. Därför ligger det i allra högsta grad i vårt eget lands intresse att åter och åter hävda dessa principers okränkbarhet. En motsatt grundsyn skulle rycka undan grunden för våra möjligheter att hävda vår egen frihet och vårt eget oberoende i en framtid som vi så kraftigt har fördömt den vietnamesiska inmarschen

Det är därför som vi så kraftigt har fördömt den vietnamesiska inmarschen i Cambodja och den ockupation som därefter följde. En kommunistisk förtryckaregim har förgjort *en annan* – den ena måhända sämre än den andra. Vi har fått bevis för att angreppskrig inte bara är förbehållna – som det brukar heta – imperialistiska stater utan i lika hög grad socialistiska. Men för oss är det inte en fråga om mer eller mindre sympati med eller antipati mot den ena eller andra. För oss måste det helt enkelt vara fråga om brott mot principer som ligger till grund för vårt eget lands utrikespolitik och för vår syn på utrikespolitik över huvud taget.

Det kinesiska angreppet på Vietnam måste självfallet bedömas med samma mått. Ingen blir helgon på andras synder. Även om den kinesiska straffexpeditionen skulle ha utgjort ett svar på den vietnamesiska Cambodjainvasionen, kan detta aldrig godtas som en ursäkt eller ens som en förklaring. Den internationella rättsordning som vi utgår ifrån kan inte godtas att stormakter eller makter över huvud taget griper till militära bestraffnings-expeditioner mot grannländer som de menar inte sköter sig.

Vietnam har nu att möta en svår framtid. Landets ledning har valt krig före fred. Den kommer att få betala dyrt för sitt vägval. Dess arméer måste hållas rustade och folket mobiliserat i år framöver – i Laos, i Cambodja, i det södra Vietnam som ännu inte riktigt kontrolleras och längs den kinesiska gränsen. Och regeringarna i Sydostasien har nu lärt sig att de inte kan lita på Hanoi-regeringens deklamationer. Om inte ett radikalt omtänkande kommer till stånd, tycks för ledarna i Hanoi nu finnas bara ett alternativ – att fortsätta den sovjetiska kurs som de för något år sedan slog in på och att fullfölja den så långt, att Vietnams beroende av Sovjet blir lika hundraprocentigt som Cubas blev efter en utveckling som uppvisar många drag parallella med den vietnamesiska.

Vietnam är, som jag sade, Sveriges största biståndsmottagarland. I Bai Bang arbetar många svenskar under osäkra förhållanden vid ett projekt som blir allt dyrare, ett projekt för vilket Vietnam kräver alltmer av svenska skattepengar för att kunna få i gång. Det är min bestämda mening, herr talman, att så får det inte fortsätta. Sveriges bistånd till Vietnam måste skäras ned. Vi kan inte stå oberörda av den politik som Vietnams regering har slagit in på. De projekt som vi bundit oss för skall slutföras. Men att ingå nya och omfattande åtaganden rörande Bai Bang eller andra projekt – det vore helt enkelt oförsvarligt. Sådana åtaganden skulle inte vara ägnade att öka förtroendet för vår biståndspolitik bland de människor som med sina skatter skall betala miljoner och miljarder till Vietnam. Det finns ett gammalt latinskt juridiskt uttryck – *animus donandi* – som överfört till svenskt bistånd

vårt beroende av vad som händer ute i Europa därmed ökar. Och vi kan inte isolera oss från strömningarna ute i Europa, där samarbetet mellan olika demokratiska partier blir en allt viktigare del av ett nätverk av allt tätare förbindelser.

Våra relationer med EG förbättrades under trepartiregeringens tid. Folkpartiregeringen har fortsatt i samma spår. Det är bra. Det är uppenbart att vi har både intresse och nytta av att stärka samarbetet med världens största handelsområde. Vi borde därför mera medvetet än hittills gå igenom våra förhållanden till EG för att studera i vilka hänseenden och med vilka medel dessa skall kunna förjupas och förstärkas, allt inom ramen för det avtal vi har och vilket ligger fast.

Vi får för den skull inte glömma Europa i övrigt. Vår strävan att fördjupa samarbetet i Europa måste omfatta försök att brygga över motsättningar, att skapa en så bred bas som det över huvud taget är möjligt för en utbyggd samverkan med de centraleuropeiska nationer som en gång ingick i den europeiska kulturkretsen men som nu inlemmats i Östeuropa. Vår historiska samhörighet med dessa länder är mycket djupare än de samarbetslinjer som efter andra världskriget knutits mellan dem och supermakten längre österut.

Herr talman! Svensk utrikespolitikens allra viktigaste uppgift är att som ett led i vår säkerhetspolitik bidra till vårt lands utveckling i fred och frihet. Därför måste vårt eget närområde stå i centrum för vår uppmärksamhet, mycket mer än vad som har varit fallet under den hitillsvarande delen av denna debatt.

Under större delen av efterkrigstiden har utvecklingen i vår del av världen kännetecknats av en betydande stabilitet. Motsättningarna i Centraleuropa mellan de båda supermakterna har visserligen då och då lett till att spänningen höjts också här uppe i Norden. Men vi har ändå i allt väsentligt haft förmånen att leva i en del av världen som varken Moskva eller Washington haft anledning att ägna särskild uppmärksamhet.

Den situationen har nu förändrats. Där om torde ingen längre sväva i tvivelsmål. Det nordeuropeiska och nordatlantiska området har under den senaste tioårsperioden fått växande betydelse för de båda supermakterna. Och allt tyder på att denna utveckling kommer att ytterligare accentueras.

Bakom tyngdpunktsförskjutningen ligger främst den strategiska kärnva-penkappstrutningen mellan Förenta staterna och Sovjetunionen och framför allt den snabba uppbyggnaden av Sovjets ubåtsbaserade kärnvapenstyrkor, vilket till avgörande del kommit att ske just i vårt lands omedelbara närhet. Basområdet på Kolahalvön och i havet där omkring är i dag av helt avgörande betydelse för den sovjetiska kärnvapenstrategin och därmed också för förhållandet i dess helhet mellan de båda supermakterna, eftersom avspän-ningen dem emellan ytterst vilar på stabiliteten i terrorbalansen – ett oomtvistligt men tragiskt faktum.

Till följd av SALT-avtalens begränsningar av de strategiska kärnvapen-rustningarna har en viss sådan stabilitet skapats. Men samtidigt – och det är det allvariga – kan med allt större fog göras gällande att SALT-förhandling-

arna riskerar att öka snarare än att minska spänningen i just vår del av världen.

1972 års SALT I-avtal gav Sovjetunionen möjlighet att bygga upp sin ubåtsbaserade kärnvapenstyrka i Kolaområdet på samma sätt som Förenta staterna tidigare byggt upp sin motsvarande styrka. För tio år sedan hade Sovjetunionen bara någon enstaka modern kärnvapenubåt. I dag har Sovjet ett tjugotal fler sådana ubåtar än Förenta staterna, och de allra flesta av dessa är stationerade i omedelbar närhet av Norden.

Det SALT II-avtal som sannolikt kommer att slutas inom kort avskaffar det tak för utbyggnaden av de ubåtsbaserade kärnvapenstyrkorna som trots allt fanns i SALT I. Därmed öppnas nya möjligheter för Sovjet att fortsätta att bygga ut kärnvapenstyrkor baserade i vårt närområde. Alla tillgängliga informationer tyder också på att man kommer att göra detta. SALT II kommer att utgöra ett framsteg för strävandena att ge stabilitet åt förhållandet mellan USA och Sovjetunionen och att få en viss kontroll över kärnvapen-rustningen. Men det kommer att ske på ett sätt som inte enbart är till fördel för oss här i Sverige.

Ser vi litet längre framåt i tiden – i det perspektiv som omfattas av kommande SALT III-överläggningar – finns det risk för att den här utvecklingen kommer att fortsätta. När landbaserade interkontinentala robotar blir alltmer träffsäkra blir de också alltmer sårbara för motståndarens motsvarande vapen. Både Förenta staterna och Sovjetunionen tvingas då satsa på andra och bättre skyddade system. Ännu fler kärnvapenubåtar uppe i norr är en del av det sannolika svaret på den framtida utvecklingen.

Det är, herr talman, minst sagt märkligt att den utveckling jag här tecknat och de förändringar i vår närhet som den medfört inte ens noterats i regeringens deklaration. Där slås bara den truismen fast, att alla har ett "ansvar" för att balansen inte rubbas. Självfallet är det så. Och som en konsekvens härav konstateras i deklarationen att vi – dvs. Sverige – lämnar vårt bidrag i detta hänseende "genom att med konsekvens och fasthet hävda vår alliansfria politik". Detta låter ju väldigt bra.

Men, herr talman, folkpartiregeringens beslut att lägga ner utvecklingen av stridsflygplan i vårt land är inte ägnat att förstärka förtroendet för vår säkerhetspolitik, det förtroende som man syftar till i regeringsdeklarationen. Och inte gör det förhållandet saken bättre, att regeringen inte tycks ha någon klar uppfattning om vad den vill göra i stället. Försvarspolitikens tycks över huvud taget ha blivit satt på undantag av regeringen Ullsten på ett sätt som skulle vara direkt farligt, om regeringen kunde göra anspråk på att styra vårt land under en längre tidsperiod.

När regeringen nu emellertid anser att Sverige inte skall utveckla sina egna stridsflygplan återstår bara alternativet att köpa sådana från andra länder. För eller senare kommer vi förmodligen att tvingas att gå till Förenta staterna och fråga vad de har att erbjuda oss. Detta innebär nackdelar i ekonomiskt, militärt och utrikespolitiskt hänseende. Men vi kommer att tvingas därtill, när nu den handlingsfrihet vi annars skulle ha haft berövats oss genom folkpartiregeringens beslut.

råder avspänningen blivit så fast att den inte kan rubbas. Kriserna, de massiva rustningarna och de risker dessa för med sig, skulle i själva verket kunna sägas ha förstärkt avspänningstendenserna. Vad som är sant vet vi inte. Något exakt svar på dessa frågor kan vi inte ge och kommer inte heller att kunna ge.

Det enda vi vet är att det allra senaste årets utveckling har ökat osäkerheten och gjort det mycket svårare än tidigare att avgöra i vilken riktning utvecklingen i världen kommer att gå – mot ökad stabilitet eller ökad instabilitet, mot fred eller mot krig. Det är i detta osäkerhetstillstånd som vi har att dra våra slutsatser på den svenska utrikes- och säkerhetspolitikens område.

Hur vi än bedömer den framtida utvecklingen – om de stabiliserande inslagen kommer att bli starkare eller om tendenser till upplösning kommer att göra sig gällande – har vi all anledning att driva vår utrikes- och säkerhetspolitik med klarsyn, fasthet och, inte minst, med realism samt att inte hänge oss åt önsketänkande.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Efter att ha hört de tre föregående talarna tror jag att jag kan konstatera att det råder en mycket stor enighet om den svenska utrikespolitiken. Gösta Bohman föreföll i stora stycken vara så enig med oss andra att han transformerade sitt anförande till en diskussion om försvarspolitik. Jag Karin Söder instämde i mycket av det som står i utrikesdeklarationen. Jag glädde mig åt att i hennes anförande höra den emfas hon gav åt vardagsreformismen, som jag ser som ett betydelsefullt inslag, kanske för litet uppmärksammat i vår debatt.

Den här enigheten om utrikespolitiken är glädjande för landet men kanske litet tråkig för debatten. Det är dock viktigare för vårt lands skull att vi har denna enighet.

Det finns en stor kontinuitet i den svenska utrikespolitiken, och jag tror att vi har alla skäl att slå vakt om den. Den ökar förtroendet för vårt land i omvärlden.

Det finns många exempel på områden där samstämmigheten är utomordentligt stor. Naturligtvis gäller det främst neutralitetspolitiken. Men jag kan konstatera att det också gäller i fråga om behovet av ett nära samarbete med EG på frihandelsavtalets grund. På den punkten konstaterar jag enighet från Olof Palme till Gösta Bohman.

Enigheten gäller också synen på konfliktområdena i världen. Beträffande Indokina kan jag instämma i Olof Palmes ord om straffexpedition och att den till en del påminner om de betenden som stormakterna ägnade sig åt i början av detta sekel.

Enigheten är också stor om synen på händelserna i Iran och oron för att exempelvis kvinnöemancipationen skall hejdas där, att nya grymma typer av straff kommer till användning.

Vi är också dess värre eniga i vår pessimism om läget i Sydafrika. Regeringen är också inställd på att uppmärksamma alla möjligheter som kan

Sveriges försvar är en del av vår säkerhetspolitik. Försvaret måste självfallet anpassas till förändringar i utrikespolitiken och även till nya förhållanden i vårt närområde. De utvecklingstendenser som jag här beskrivit innebär att vi måste fästa än större vikt än tidigare vid försvarets roll att bidra till bevarad stabilitet i det för supermakterna allt intressantare området i Nordeuropa. Försvarets styrka, dess inriktning och sammansättning får därför inte förändras på ett sådant sätt, att dess förmåga i dessa hänseenden kan sättas i fråga eller rubbas.

Det är här som den kanske största faran med regeringens flygplansbeslut ligger. Det svenska flygvapnet har hittills sannolikt utgjort den viktigaste enskilda militära komponenten i det säkerhetspolitiska stabilitetsmönstret som rått och fortfarande råder i Norden. Avvecklas den flygindustri som är detta starka flygvapens förutsättning, utan att något annat sätts i stället, då finns det stor risk för att balansen inom vårt försvar kommer att förändras på ett sätt som gör att försvarets fredsstabiliserande effekt väsentligt nedgår. I så fall skulle vi här i Sverige bidra till instabilitet i stället för som hittills varit fallet till stabilitet.

I den försvarsdebatt som i dag förs i Sverige förefaller det som om alla – oavsett partipolitisk tillhörighet – var ense om att vårt försvar, för att fylla sin säkerhetspolitiska uppgift, måste disponera kvalificerade stridskrafter, som med kort förvarning och med stor kraft kan sättas in. Här vi däremot ett försvar som är inriktat på ett långt och segt krig men som saknar den nödvändiga förmågan att möta snabba begränsade anfall, då kan vi befaras få ett försvar som inte kan bevara freden men väl förlänga kriget. Ett försvar utan ett starkt flygvapen kan inte fylla sin roll i vår säkerhetspolitik. Vår säkerhetspolitiks förmåga att bidra till stabilitet och balans i Nordeuropa nedgår, om vi inte har ett starkt flygvapen.

Om detta är utrikesministern säkert klart medveten – jag är övertygad om det – liksom också om den uppmärksamhet med vilken dessa frågor följs i andra länder. I Washington ses med all sannolikhet ett försvagat och obalanserat framtida svenskt försvar som ett destabiliserande inslag i Nordeuropa. Och i Moskva är det inte osannolikt, för att uttrycka sig försiktigt, att den NATO-anknytning som en anskaffning av t. ex. amerikanska flygplan skulle anses utgöra, ses med viss oro. På lösa försvarspolitiska grunder, under ett partipolitiskt tryck som man inte förmådde stå emot, utan ansats till säkerhetspolitisk analys och utan tillstymmelse till en klar bild av vad man vill göra i stället, har alltså folkpartiregeringen fattat ett beslut som kan få mycket oroande konsekvenser för många år framöver.

Herr talman! Låt mig anknyta till mina inledningsord. Vi lever inte i en fredlig värld – alla hittillsvarande talare har bekräftat det. Den etablerade ordningen – om man nu kan tala om ordning i detta hänseende – visar tecken på att gradvis falla sönder. De allt allvarigare kriserna i det internationella systemets periferi tycks steg för steg leda till en kris för systemet i dess helhet, ungefär så som fallet var under årtiondena före första världskriget. – Så här skulle pessimisterna kunna uttrycka sin syn på dagsläget. Men man kan också om man är mera optimistisk fråga sig, om inte i den situation som just nu

vilka konsekvenser som skall dras av det läget för vårt försvar. Gösta Bohman ägnade en stor del av sitt anförande åt att kritisera folkpartiets beslut i flygplansfrågan. Jag vill inte ge mig in i en försvarspolitisk debatt, men jag vill dock ta upp denna fråga med tanke på den relevans den har för neutralitetspolitikens trovärdighet.

Det är riktigt att det svenska försvaret är av central betydelse för neutralitetspolitikens trovärdighet. Den saken är alla de stora partierna ense om. Vi kommer också gemensamt att se till att vi bevarar ett efter våra förhållanden starkt försvar i framtiden. Däremot är det inte givet vilka tekniska medel vi väljer för att göra det. Den frågan måste vi pröva förutsättningslöst utan att känna oss bundna vid lösningar som vi valde under en tid när de tekniska förutsättningarna var annorlunda. Det är ett faktum att den teknologiska utvecklingen gör det allt dyrare att ta fram och utveckla egna stridsflygplan. Därför måste vi pröva om vi verkligen får ut den bästa försvarseffekten av de pengar som vi ger till försvaret genom att satsa på och utveckla egna plan. Vi kan få resurser över till andra delar av försvaret, om vi nöjer oss med att tillverka planen i Sverige.

Sådana bedömningar, herr talman, måste göras om man ser frågan från synpunkten av neutralitetspolitikens trovärdighet. Jag är också övertygad om att det är så man ser saken utomlands. Där finner man det naturligt att vi sakligt och utan prestigehänsyn prövar om vi i längden kommer att ha råd att utveckla egna plan när så många andra stater inte har det. Jag har utomlands inte mött det minsta tecken på att man känner det slags farhågor som här framförs. Tvärtom fäster man sig utomlands vid det väsentliga: det svenska försvaret är alljämt starkt och kommer att vara det även i fortsättningen.

GÖSTA BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först säga en sak som jag borde ha sagt tidigare, nämligen att jag blev imponerad av det starka engagemang som lyste igenom Karin Söders anförande. Vi måste komma till roten på det onda, sade hon. Hon påtog sig där en mycket ambitiös arbetsuppgift med tanke på hur dagens värld ser ut, men jag tycker att den färdriktning som Karin Söder angav och det starka engagemang mot orättvisor och fattigdom i världen som hon gav uttryck åt måste ligga i botten för mycket av vårt internationella handlande – som personer, som partier och som nation. Jag vill ha sagt detta, herr talman.

Sedan till utrikesministern, som först tyckte att det var egendomligt att jag tog upp en försvarspolitisk debatt men som därefter själv konstaterade att försvaret är en väsentlig, kanske avgörande beståndsdel i våra möjligheter att föra den alliansfria utrikespolitik som vi allihop är helt överens om.

Jag har i mitt inledningsanförande icke diskuterat teknik i försvaret. Jag har talat om balans i försvaret, och jag har talat om att vi alla är ense om att den hotbild som vi nu ser avteckna sig mot världshorisonten fordrar att vi har ett försvar med mycket hög beredskap som snabbt kan göra kraftfulla insatser. Vi måste inrikta vårt försvar på att ingenting i dagsläget – och vi vet inte någonting om vad som händer långt framöver i tiden – tyder på att vi kan

finnas för den utanför stående världen att öka trycket på Sydafrika. Ändå tror jag man måste vara medveten om att det väsentligaste trycket kommer inifrån, den explosiva kraft som de svarta i Sydafrika själva står för och som man redan ser påverka situationen.

Vi skall naturligtvis granska alla möjligheter som finns att genom FN och säkerhetsrådet få till stånd ett ökat tryck inkl. undersöka frågan om ett oljeembargo. Vi har som första land bestämt oss för att framlägga en proposition om en lag mot investeringar i Sydafrika. Jag tror det minsta man kan begära av omvärlden är att den åtminstone inte deltar i att öka resurserna i Sydafrika, att den inte bidrar till ett växande av en ekonomi som grundar sig på exploatering och förtryck av den svarta befolkningen.

Vi har alla välkomnat de senaste dagarnas utveckling i Mellersta Östern och president Jimmy Carters ansträngningar för att få till stånd en fredlig lösning där.

Vår enighet har också gällt u-länderna och behovet av att få mera fart på förhandlingarna om en ny ekonomisk världsordning. Vi är också eniga i vår kritik mot att dialogen gått långsamt och gett relativt dåliga resultat hittills. Vi är eniga om att vi måste öppna våra marknader för u-länderna så att också deras efterfrågan på våra varor kan öka – det ömsesidiga beroende som vi har konstaterat mellan u-länderna och oss.

Olof Palme talade om den stora upplåning som u-länderna har gjort på i-ländernas marknader. Han framhöll vilken god effekt detta hade haft på efterfrågan i i-länderna och att det lett till en stor skuldberda för u-länderna. Jag vill eninra om att en av de mest lyckade politiska åtgärder som vi har vidtagit på senare år var den skuldavskrivningsaktion för de fattigaste u-länderna som Ola Ullsten signerade såsom biståndsminister. Vi avskrev ungefär 1 miljard kronor i svenska krediter till u-länderna. Det har i sin tur lett till att andra länder har följt vårt exempel, och avskrivningar på bortåt 20 miljarder kronor har gjorts eller kan förväntas göras. Det är ett väsentligt tillskott som skett genom en verkningsfull idé från svensk sida.

Jag konstaterar också med tillfredsställelse att det finns ett starkt stöd hos både Olof Palme och Karin Söder för tanken på massiva resursöverföringar till u-länderna, till glädje både för deras utveckling och för de västliga ekonomierna. Såsom jag sade i utrikesdeklarationen är det en tanke som vi har drivit hårt internationellt och som börjat möta ökande förståelse.

Vissa skillnader i debatten måste dock noteras. I Gösta Bohmans anförande fanns antydningar om att det skulle existera skillnader i synen på läget i vårt närområde. Han kritiserade vår utrikesdeklaration för att vi bara skulle ha framfört en truism om att alla har ett ansvar för läget i vårt närområde. Men om Gösta Bohman läser närmare i texten, kommer han att finna att vi pekar på riskerna med att kärnvapenbärande av skilda slag stationeras i vårt närområde. Vi följer noga den militära utvecklingen på Nordkalotten.

Vad som explicit har sagts här kan kanske vara av mindre betydelse. Beträffande synen på farorna i vårt närområde tror jag inte att partierna skiljer sig nämnvärt. Däremot finns det uppenbarligen vissa skillnader i synen på

skapa ett sådant försvar med erforderlig balans utan att ha ett starkt flygvapen.

I detta läge fattar alltså regeringen ett beslut som innebär att man stryker ett streck över de möjligheter att utveckla ett svenskt flygplan som Sverige med mycket stora uppoffringar byggde upp under 1940-talet.

Det är detta som är i allra högsta grad oroande, och det är oroande framför allt därför att den situation som vi har att ta hänsyn till i Nordeuropa i dag är mycket mera bekymmersam med hänsyn till vår egen strävan att bevara frihet och fred och stabilitet än vad fallet var för en del år sedan. Vi borde alltså i dag ha ännu starkare argument för att se till att vi säkerställer ett svenskt attackflyg för åren framöver än vi måhända hade för några år sedan.

Vad som oror mig mest av allt – och det var det jag framför allt strök under i mitt förra anförande – är att regeringen på det här viktiga området förefaller stå handfallen. Regeringen har sagt nej till utveckling av ett svenskt attackflygplan, men man har inte talat om vad man vill sätta i stället.

Detta innebär att den säkerhetspolitik som vi alla är ense om kommer att försvagas. Och jag vill gärna säga att min oro inte har lugnats efter det att jag har läst försvarsminister De Geers inlägg i dagens nummer av Svenska Dagbladet. Han talar där om att Sveriges attackflyg möjligen skulle kunna utrustas med skolflygplan, som skulle ges en mindre ambitiös beväpning, någon gång på 1990-talet.

Herr utrikesministern må förlåta mig, men uttalanden av det här slaget och hela det inlägg som försvarsministern gör i Svenska Dagbladet i dag väcker åtskilliga frågor som har ett intimt samband med svensk säkerhets- och utrikespolitik.

Vi måste ju ha klart för oss att den stabilitet uppe i Norden som vi alla slår vakt om och som är avgörande för vår egen säkerhet på sikt beror på hur supermakterna ser inte bara på sina relationer sinsemellan utan också på hur andra stater handlar och vilka möjligheter andra stater har att handla.

Det är obestridligt att man både i Moskva och i Washington med tillfredsställelse har sett på Sveriges möjligheter att bidra till stabiliteten. Man gör där sina planer och bygger förutsättningarna för sitt handlande i framtiden på det faktum att Sverige har möjlighet att lämna bidrag av olika slag till denna stabilitet.

Varje åtgärd som vi i ett sådant läge vidtar här i Sverige är därför av betydelse. Om vi skulle rusta ner, för att använda ett populärt och litet slitet uttryck, om vi skulle omöjliggöra för oss att skapa de flygplan som vi behöver ha i framtiden eller om vi vidtar andra åtgärder i vårt försvarspolitiska handlande som gör att våra möjligheter att bidra till stabiliteten väsentligt går ner, då lägger de stora makterna om sina planer och gör andra bedömningar än de gjort tidigare. Ingen skall troligtvis tveka om att Moskva och Washington drar sina slutsatser med hänsyn till vad jag står och säger i riksdagens talarstol eller vad utrikesministern själv eventuellt står här och säger, utan de registrerar kalla fakta. De ser vilka åtgärder Sverige vidtar, och de bedömer vilka konsekvenser de åtgärder kan få för Sveriges handlande i olika framtida hypotetiska situationer. Det är mot den bakgrunden – jag upprepar det – som

dessa synpunkter på Sveriges försvar och flygvapenfrågan har en given, naturlig plats i den debatt vi för här i dag.

KARIN SÖDER (c) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom frågan om den framtida flygplansutvecklingen kom på tal här i flera anföranden vill jag för klarhetens skull säga, att det alternativ vi från centern har förespråkat rymms inom de ekonomiska ramor som har fastslagits för det svenska försvaret. Det är ytterst tveklöst om det flygplan som finns med i flygplanspropositionen egentligen rymms där, det är nämligen mycket oklart med kostnaderna. Man talar om utveckling av både ett jaktflygplan och ett skolflygplan, men det torde bli ganska mycket dyrare än centerns alternativ, som innebär nyutveckling av bara ett plan.

Jag vill också, när jag har ordet, något anknyta till det utrikesministern tog upp om vardagsreformismen. Det är så oerhört väsentligt att denna vardagsreformism får förfäste här i vårt land när vi bestämmer våra välfärds mål. Samtidigt måste det också vara utgångspunkten för välfärds målen i utvecklingsländerna. Vi vet att i många av utvecklingsländerna är jordbruket den viktigaste exportsektorn, den som tillför landet inkomster utifrån. Men inte så sällan råkar man där i konflikt med landets egna behov. Jordbruket utgör ju basen för en god hälsa och en god näringsstandard. Men frågan är: Vad skall prioriteras – exporten eller födan till det egna folket? Inte sällan är det bristen på valuta som leder till att de s. k. kontantgrödorna får ta allt större arealer i anspråk. De här grödorna inverkar menligt på den ekologiska balansen och bidrar till utarmning av jorden och en erosion som ofta får oreparerbara skador.

Det finns mycket mer att säga om den vardagsreformism som också måste finnas för att man skall klara av de ekologiska problemen. Vi vet i dag väldigt litet om vad skövlingen av Amazonas djungler betyder för hela världen. Vi vet väldigt litet om vad ökenutbredningen kommer att leda till. Vi vet väldigt litet om vad utfiskningen i de stora havsdjupen leder till – det fanns också med i utrikesdeklarationen. Och man kunde ta fram många fler exempel.

Menar vi verkligen allvar med talet om fred på jorden och en rättvis värld blir det en utmaning för vår vilja att överföra resurser, kunskap och kapital till u-länderna och att omforma världshandelns villkor efter dessa förutsättningar och till deras förmån. Vi får inte blunda för konsekvenserna för oss själva i vår egen vardag, för vi har byggt upp vårt produktions- och konsumtionsmönster från utgångspunkten att vi har ousinliga råvaruresurser att ösa ur. Att på en gång försöka förverkliga rättvis resursfördelning i världen och föreställa sig en ständigt växande råvaruförbrukning för egen del går inte. Vi måste lära oss att hushålla. Vi måste utveckla en teknik som tar vara på råvarorna bättre. Vi måste satsa på en produktion präglad av kvalitet och lång livstid. Vi måste lära oss att reparera i stället för att slita och slänga. Vi måste återanvända råvaruinhålllet i de varor vi har använt. Vi måste kort sagt lära oss att bruka utan att förbruka.

Solidariteten med världens fattiga kommer att kräva av oss att vi förändrar våra välfärds mål, och när allt kommer omkring kanske det är tur för oss. Det

är kanske inte ständigt växande varumängder vi bäst behöver i ett land som Sverige. Det är mera immateriella ting som mänsklig gemenskap, ren och stimulerande livsmiljö, arbetsglädje och medinflytande som vi bör sätta som våra viktigaste samhällsmål från de utgångspunkter vi i dag har. Det behöver inte finnas någon motsättning i grunden mellan vår strävan efter bättre livskvalitet och de fattiga folkens krav på sin rättvisa andel av världens resurser. Det är en fråga om solidaritet och gemensam välfärd.

OLOF PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Efter allt utrikesministerns varmhjärtade tal om vardagsformismen förstår jag att utrikesdepartementet numera arbetar under valspråket "aldrig på en söndag". Men jag tycker att man inte onödigtvis bör krångla till det. Det finns ett enkelt ord med förankring i arbetarrörelsen, och det är solidaritet.

Det är i det praktiska arbetet vi behöver visa solidaritet med de fattiga länderna. Vi måste ha klart för oss att när en mycket stor del av jordens befolkning svälter, när hundratals miljoner är arbetslösa och när miljarder lever i absolut fattigdom innebär den solidariteten att världens utvecklingsproblem måste lösas inom ramen för en dynamisk ekonomi. Vi kan ju inte svälta oss ur svälten. Vi måste skapa förnödenheter som människorna kan leva av. Jag tror inte heller att vi hjälper de fattiga länderna genom att gå tillbaka här – det är ett missförstånd. Genom att öka arbetslösheten, minska produktionen eller minska framtidsbyggandet i de rika länderna får icke u-länderna det bättre. De får det sämre, och vi får mindre möjligheter att hjälpa dem – protektionismen kommer att sprida sig.

Det är alltså inom ramen för en expanderande världsekonomi som vi kan lösa fattigdomens problem. Det är icke en tillväxt till varje pris men en förbättring av levnadsvillkoren som gör att människor kan se med generositet på varandra. Detta glöms stundom bort, när man tror att vi är solidariska om vi får det sämre som länder.

Sedan höll debatten på att bli litet parodisk. Först gick moderatledaren till ett verkligt hårt angrepp mot regeringen på två punkter – biståndet till Vietnam och flygplansfrågan – varefter utrikesministern ihärdigt förklarade att de var eniga men till slut ändå kom med något slags replik. Den debatten kan jag inte lägga mig i.

Inte heller kan jag nu säga mycket om den s. k. uslingen, dvs. det nya flygplan som inte finns och som fru Söder talade om.

Men jag kan använda en minut till ett principiellt resonemang när det gäller bistånd och våld. Ur nöd, orättvisor och svårt uppstår våld och krig. Detta är underutvecklingens förbannelse, och det är ofta ett tungt, djupt och svårt arv från kolonialtidens försyndelser. Hur skall vi ställa oss i sådana situationer? Vi tycker ju rätt illa om våld och aggressioner av alla slag. Vi stödde t. ex. i många år PAIGC i Guinea-Bissau. Det var egentligen en mycket fridsam rörelse, som så småningom grep till vapen när alla andra möjligheter var uttömda men som hela tiden allteftersom man befriade delar av sitt land införde en civil administration och civila reformer. Skulle vi ha låtit bli att

stödja PAIGC? Det fanns de här i riksdagen som ville det, men vi ville det inte. Vi gav dem stöd. Och det var rätt, för de var, kan man säga, påtvingade våldet.

Ta vad som kan hända i Namibia nu! Vi har tillsammans med världssamfundet som helhet länge verkat för att man skall nå en fredlig lösning i Namibia, för att Sydafrika skall dra sig tillbaka godvilligt från sin helt illegala ockupation av det gamla tyska Sydvästafrika, dvs. Namibia. Nu blir det förmodligen inte så, utan det ser ganska dystert ut f. n. Det är antagligen också så att västmakterna inte kommer att använda de påtryckningsmedel som de borde använda. Konsekvensen blir då att SWAPO kommer att trappa upp våldsanvändningen. Skall vi därför undandra SWAPO vårt stöd? Nej, säger jag. Vi måste fortsätta att visa vår solidaritet med dess frihetskamp.

När det gäller den tredje världen måste vi lära oss och försöka leva oss in i att dess befrielsekamp, utan att de som för kampen själva har velat det, har blivit fylld av våld, blodutjutelse och hemiska lidanden. Och då är frågan: Skall vi se till våldet eller skall vi se till det som ändå är målet för befrielsesträffarnas kamp, nämligen det fredliga samhällsbyggandet?

Det här sättet att se på saken fordrar en viss inlevelse, och det gör att biståndspolitikern kanske inte är så alldeles enkel som somliga i vissa stunder vill framställa den.

LARS WERNER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde att svensk utrikespolitik gällde hela det svenska folket. Som jag ser det hade det därför varit anständigare om den nye utrikesministern hade väntat med att gå in i debatten till dess företrädare för alla här i riksdagen representerade partier hade talat. Jag tror inte att det är bra att som utrikesministern gjorde börja ändra i den ordning som gällt sedan flera år tillbaka.

Utrikesministern har i sin deklaration i dag försökt framställa den borgerliga regeringens utrikespolitik som en aktiv sådan. Som bevis för detta anför han en mängd uttalanden och initiativ, men som bekant skiljer sig ord från handling i det här fallet. Utrikesministerens många exempel till trots måste omdömet om folkpartiregeringens utrikespolitik bli att den varit en passiv politik. En sådan politik kan bli förödande, därför att motståndarna till avspänningen och freden aldrig är passiva. Kampen för avspänning och fred i världen är nödvändig, och den måste föras konsekvent och aktivt. Alla kalla krigsstrateger måste slås tillbaka, och vi måste avslöja vad deras människofientliga politik i grunden är.

I utrikesdebatten förra året ställde jag en fråga till den dåvarande regeringens utrikesminister, om den regeringen avsåg att ta ytterligare initiativ liknande det som den holländska regeringen hade tagit mot USA:s planer på att tillverka neutronbomben. I mitt genmäle nu vill jag ställa samma fråga till utrikesminister Blix och den nuvarande regeringen: Avser regeringen att ta ytterligare initiativ för att stoppa USA:s planer på att tillverka neutronbomben? Vilka initiativ är i så fall aktuella? Jag tror det vore bra om utrikesministern kunde ge ett klart besked om detta här i utrikesdebatten.

USA har ju ännu inte avskrivit planerna på att producera neutronbomben, vilket gör att opinionsarbetet mot detta destruktiva och människofientliga vapen måste aktivt fortsätta.

Låt mig också ställa ytterligare en fråga. Utrikesministern tog i sin deklaration upp frågan om palestiniernas rättigheter, och det tycker jag är bra. Men utrikesministerns lovord över de pågående förhandlingarna, ledda av president Carter, förtar tron på regeringens uppslutning bakom kravet på palestiniernas rättigheter. President Carters förhandlingar är ju inget annat än ett försök att tillförsäkra USA ett avgörande inflytande över Mellanöstern, och det bidrar inte på något sätt till Palestinafrågans lösning eller på sikt till en rättvis och varaktig fred.

Krisen i Iran behandlades också i utrikesministerns deklaration. Den slutsats som utrikesministern därvid drog menar jag är ofullständig. Folkresningen i Iran mot schahens förtryck var också en resning och en protest mot USA-imperialismen och mot de länder som understödde schahen och hans förtryck av folket. Indirekt deltog också Sverige i utnyttjandet av det iranska folket. Också detta måste vara en viktig slutsats att dra. Om vi inte gör det, riskerar vi att upprepa samma misstag som begåtts i fallet Iran. Sveriges agerande och relationer i fråga om andra länders motståndsrörelser har visat sig vara avgörande för framtiden, och därför tycker jag det vore bra om utrikesministern i dag kunde instämma i den slutsats jag nu har redovisat.

Till sist: Sverige är ett litet land, det är sant. Utrikespolitik kan mer eller mindre bidra till en politik för avspänning och fred. Stormakterna intar naturligtvis en central och betydelsefull roll, men detta får aldrig utgöra ett svepskäl för andra och mindre länder att inte ta internationella initiativ. Sverige som ett neutralt och alliansfritt land kan spela en mycket aktiv roll för en global nedrustning. Jag vill påstå att Sverige just som ett alliansfritt land har synnerligen goda möjligheter att verka för konkreta åtgärder mot kapprustningen. Men jag vill också påstå att den borgerliga regeringen, i synnerhet folkpartiregeringen, inte har i handling utnyttjat dessa möjligheter att aktivt delta i strävandena att få till stånd en avspänning och nedrustning i världen. Utrikesministerns långa lista imponerar inte särskilt, helt enkelt av det skälet att den mest består av ord med väldigt litet av konkret bakgrund. Till detta kommer – och det skall jag återkomma till senare i mitt huvudanförande – att möjligheterna för en svensk aktiv nedrustningspolitik hela tiden urholkas av vår utrikes- och handelspolitik på andra områden, där vi ju har en mycket aktiv biträdande utrikesminister.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Herr Werner klagat över att vår utrikespolitik inte är tillräckligt aktiv. Jag är visserligen övertygad om att herr Werner skulle föra en mycket aktiv utrikespolitik, men denna skulle säkert ha ett helt annat innehåll, ett innehåll som knappast skulle uppskattas av den övervägande delen av den svenska befolkningen.

Detta hindrar emellertid inte att det finns förhållanden i omvärlden mot

vilka vi känner oss kritiska på samma sätt som herr Werner. En av dessa punkter nämnde herr Werner, nämligen frågan om neutronbomben. Vi har ofta tagit upp den till diskussion. Det har skett flera gånger här i riksdagen, senast den 8 december, när jag svarade på en interpellation av Sture Ericson.

Herr Werner frågar nu vad vi tänker göra för att stoppa neutronbomben, och jag kan peka på att vi redan i utrikesdeklarationen talar om behovet av att snabbt få till stånd förhandlingar om den stora grupp kärnvapen som inte omfattas av SALT-förhandlingarna. Dit hör minikärnvapen, neutronbomben och medelistanrobotar som SS 20. Vi kommer att fortsätta att driva dessa förhandlingar som vi har gjort tidigare inom ramen för nedrustningskommittén i Genève.

Låt mig sedan ytterligare något kommentera vad Gösta Bohman sade i flygplansfrågan. Jag gick in med replik därför att jag menar att försvaret är av relevans för neutralitetens trovärdighet. Neutralitetspolitiken hänger dels på vår utrikespolitik, att det finns förtroende för att vi i alla sammanhang avser att föra en alliansfri politik som man kan lita på, dels naturligtvis på förmågan att försvara neutraliteten om en konflikt skulle bryta ut. Vi måste därför upprätthålla ett efter våra förhållanden starkt försvar. Men vi har inte obegränsade resurser till vårt förfogande för att bygga upp detta försvar. Det gäller därför att på bästa möjliga sätt utnyttja ramarna för det. Och det är då inte givet att en egen utveckling av flygplan är det bästa sättet att få ett optimalt försvar. Vi skall ha ett starkt flygvapen, men därmed följer inte med absolut nödvändighet att vi själva måste utveckla flygplan. Det är mycket möjligt, som jag hävdade, att vi kan få större försvarseffekt genom att satsa pengarna på tillverkning av flygplan och andra element i försvaret.

Låt mig sedan gå över till några av de punkter som Karin Söder och Olof Palme tog upp. Olof Palme undrade om motivet för vår vardagsreformism var: Aldrig på en söndag. Jag kanske skulle kunna säga att vi inom utrikesdepartementet t. o. m. har ambitionen att arbetet skall vara slut kl. 5 på eftermiddagen för att barnfamiljer med både män och kvinnor skall kunna fungera. Men dess värre står inte den internationella utvecklingen stilla, och därför får jag medge att arbetet också emellanåt inträffar kvällar samt lördagar och söndagar. Det kan inte undvikas, även om vi försöker att i möjligaste mån tillgodose barnfamiljers och andras berättigade krav på en ordnad arbetstid.

Jag skulle vilja göra några kommentarer beträffande biståndet, som både Gösta Bohman och Olof Palme var inne på. Det är ett av de områden där det finns nyansskillnader och kanske mer än det.

Gösta Bohman sade att biståndet till Vietnam måste skäras ned, och han sade att vi inte skall göra nya omfattande åtaganden i Bai Bang. När det gäller det stora projektet i Bai Bang måste vår ambition vara att pappersbruket där skall fungera och producera papper. Det är detta som är syftet med projektet – att få fram papper till tidningar, skolböcker och annat. Skulle det visa sig att det behövs tekniskt bistånd, även när de sista plåtarna är lagda på taken, för att pappersbruket skall fungera väl, är det min uppfattning att vi också bör ge

sådant tekniskt bistånd även om det inte direkt ligger inom den avtalade ramen. Vi vill att det hela skall fungera.

Den andra punkten var att biståndet till Vietnam måste skötas ned. Därvidlag skjuter sig våra åsikter. Vi vill inte använda biståndet som ett utrikespolitiskt påtryckningsmedel som vi kan koppla på och koppla av allteftersom vi gillar eller ogillar den ena eller den andra utrikespolitiska handlingen av ett land som vi samarbetar med. Det är ett beteende som ofta kännetecknar stormakternas biståndspolitik. Däremot kan vi kritisera de stater med vilka vi samarbetar för utrikespolitiska beteenden som vi tycker strider mot FN-stadgan eller de mänskliga rättigheterna. Syftet med vår biståndspolitik är att bistå de fattigaste människorna i de fattigaste länderna. Vietnam är ett krigshärjat, mycket fattigt land som drabbats av stora naturkatastrofer. Och det råder ingen tvekan eller okunskap om att vårt bistånd gör stor nytta i Vietnam.

Gösta Bohman frågade sig om väljarna skulle förtora förtroendet för vår biståndspolitik. Jag tror att vi lugnt kan säga till våra väljare att de kan lita på att det svenska biståndet också fortsättningsvis kommer att gå till de fattigaste, till dem som har det svårast, och att vi vill utforma det så att det blir effektivast för dessa fattiga människor. Detta kräver en långsiktighet i biståndspolitiken och en koncentration på länder där man har det svårast.

Det är också i konsekvens med detta som vi avvecklar biståndet till dem som inte har det så svårt. Vi håller på att avveckla vårt bistånd till Cuba därför att detta land inte är ett av de fattigaste. Vi avvecklar biståndet till Tunisien, också därför att landet inte tillhör de fattigaste. På samma sätt är det med Portugal.

Detta är, som jag ser det, en logisk biståndspolitik. Och jag tror att den övervägande delen av vårt folk vill att vi skall hjälpa de fattigaste, inte att vi främst skall bedriva utrikespolitik med biståndet.

GÖSTA BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker det är bra att utrikesministern så hårt strök under försvarets roll i den svenska säkerhetspolitiken som han gjorde i sitt senaste anförande. Herr Blix sade att vi inte har obegränsade resurser i Sverige och att vi måste utnyttja våra resurser på bästa sätt. Jag kan självfallet hålla med om det. Han tillade: Det är inte givet att vi skall ha en egen utveckling av flygplan. Nej, det är inte givet. Men om vi inte har det, är det andra länder som skall utveckla våra flygplan, och då får vi flygplan som inte är anpassade direkt efter våra behov – det skall man ta i beaktande när man gör sådana här uttalanden.

Pengarna kanske får större försvarseffekt på annat sätt, sade herr Blix. Hur vet herr Blix det? Detta är den fråga som håller på att utredas av den sittande försvarskommittén. Den skall lämna underlag för ett politiskt ställningstagande så småningom. Då skall utredningen tala om för oss hur vi får största effekt för de pengar vi satsar på det svenska försvaret. Vad vi begär är att man åtminstone skall se till att försvarskommittén har handlingsfrihet tills beslut är fattat. Den handlingsfriheten har regeringen nu avskaffat. Och det hade

inte kostat oss ett öre utöver den tillgängliga ramen att bibehålla denna handlingsfrihet – det vet utrikesministern mycket väl. Ändå har detta beslut fattats.

Beträffande biståndet vill jag först citera Olof Palme: "En stor del av världens befolkning svälter. Nöd, orättvisa och svält råder på alla håll." Det vet vi. Det är inte svårt att finna mottagare till den hjälp som vi i Sverige är beredda att ge, och det är bl. a. mot den bakgrunden som man skall bedöma vår syn på insatserna till Vietnam. Jag har sagt två ting.

1. Vi bör inte nu göra några nya åtaganden utöver dem vi redan gjort. Nu bygger vi färdigt i Bai Bang, och vad som sedan skall ske får vi ta ställning till senare. Genom att vi slutför åtaganden vi gjort har vi möjligheter att minska det utgående bidraget därefter.

2. Det kan inte vara rimligt att Vietnam skall förbli vårt i särklass största biståndsmottagarland. Vilken nivå biståndet skall ha får avgöras mot bakgrund av vad som sker där ute, men det är ingalunda givet att detta land skall vara det största mottagarlandet.

Jag menar att det är en självklarhet att vi inte kan vara opåverkade av att det land som vi ger det största biståndet engagerar sig hårt i aggressiv militär politik, som Vietnam gör. Detta kan icke lämna oss opåverkade. Jag vill erinra herr Blix och kammarens ledamöter om att den svenska regeringen är en av de få regeringar som inte har låtit sitt bistånd bli påverkat av det som hänt där ute: England, Danmark och Norge – som har socialdemokratiska regeringar, om det har någon betydelse i sammanhanget – har skurit ned sitt bistånd med hänsyn till händelseutvecklingen.

Jag upprepar vad jag sade tidigare: Vill man att utvecklingsbiståndet i framtiden skall ha ett fast stöd i den svenska folkopinionen är det en mycket färlig politik att fortsätta att ge det största biståndet till ett land som befinner sig i militära konflikter, ett land vars regim valt våld, förtryck och krig framför fred och försoning.

LARS WERNER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att tungan slant liett på utrikesministern när han i något slags polemik mot mig ställde frågan vilken utrikespolitik vpk skulle föra i regeringsställning. Jag vill fråga utrikesministern: När har vänsterpartiet kommunisterna företrätt någon annan linje än alliansfrihetens linje? Och mot bakgrund av TV-serien Förtiteln, som nyligen har visats, vill jag fråga: Var stod folkpartiet under andra världskriget över huvud taget när det gällde ville komma till Sverige? Var stod folkpartiet över andra världskriget? Var stod en del av eftergiftspolitiken mot tyskarna under andra världskriget? Var stod en del av herr Blix partivänner i mera modern tid när det gällde svensk anslutning till NATO och till EG? Herr Blix kan möjligen fråga sin bänkgranne herr Cars var han stod under den tiden.

Vilken regering är det i dag som bistår Indonesien med vapen? Är det inte en folkpartiregering, där herr Cars har ett mycket stort ansvar?

Jag tror att skall vi föra en diskussion, herr utrikesminister, skall vi göra det på någorlunda lika villkor. Jag förstår att utrikesministern med sin begrän-